

***POSLOVNO-KOMERCIALNA ŠOLA CELJE***

***RAZISKOVALNA NALOGA***

**POMEN DAVČNIH UTAJ IN  
VZROKI ZA UTAJO DAVKOV NA  
CELJSKEM**



***MENTORICA: Eva Pipan, dipl.ekon.***

***RAZISKOVALCI:***

***Petra Kerk, 2. d – PTI***

***Tomi Videc, 2. d – PTI***

***Zoran Gavrić, 2. d – PTI***

CELJE, marec 2005

## **ZAHVALA**

Iskreno se zahvaljujemo mentorici, profesorici Evi Pipan za trud, pomoč, nasvete in predloge pri pripravi in izdelavi naše raziskovalne naloge. Prav tako se zahvaljujemo profesorju Matjažu Apatu, ki je raziskovalno nalogo lektoriral.

## KAZALO

|  |    |
|--|----|
| POVZETEK .....   | 4  |
| ABSTRACT .....   | 5  |
| 1 UVOD .....   | 6  |
| 1.1 Izbira in definiranje raziskovalnega problema .....          | 6  |
| 1.2 Cilji raziskovalne naloge .....                              | 6  |
| 1.3 Opredelitev hipotez .....                                    | 8  |
| 1.4 Uporabljene raziskovalne metode .....                        | 9  |
| 1.5 Omejitve pri izvedbi raziskave .....                         | 9  |
| 2 TEORETIČNI DEL .....   | 10 |
| 2.1 Pojem davka .....  | 10 |
| 2.1.1 Zgodovina davkov .....                                     | 10 |
| 2.2 Opredelitev pojma »davčne utaje« .....                       | 12 |
| 2.2.1 Vrste davčnih utaj .....                                   | 13 |
| 2.2.2 Vzroki in posledice utaje davkov .....                     | 15 |
| 2.2.2.1 Opredelitev pojma »izogibanje plačevanja davkov« .....   | 15 |
| 2.2.2.1.1 Zakonsko dopustno izogibanje plačevanja davkov .....   | 16 |
| 2.2.2.1.2 Zakonsko nedopustno izogibanje plačevanja davkov ..... | 16 |
| 2.2.3 Vzroki za utajo davkov .....                               | 17 |
| 2.2.3.1 Previsoke davčne stopnje .....                           | 17 |
| 2.2.3.2 Slab davčni nadzor .....                                 | 17 |
| 2.2.3.3 Nizka davčna morala .....                                | 18 |
| 2.2.3.4 Prenizke kazni .....                                     | 18 |
| 2.2.4 Dodatni vzroki za utajo davkov .....                       | 19 |
| 2.2.4.1 Struktura narodnega gospodarstva .....                   | 19 |
| 2.2.4.2 Struktura davčnega sistema .....                         | 20 |
| 2.3 Siva ekonomija in pomen davčne utaje .....                   | 20 |
| 2.3.1 Definicija sive ekonomije .....                            | 20 |
| 2.3.2 Pojavne oblike sive ekonomije .....                        | 21 |
| 2.3.3 Glavni vzroki povečanja sive ekonomije .....               | 22 |
| 2.4 Davčna morala v Sloveniji .....                              | 22 |
| 2.5 Organi za odkrivanje davčnih utaj .....                      | 23 |
| 2.5.1. Davčna uprava RS .....                                    | 23 |
| 2.5.1.1 Razvoj davčne službe v RS .....                          | 24 |
| 2.5.1.2 Organizacija in naloge davčne službe v RS .....          | 25 |
| 2.5.2 Carinska uprava RS .....                                   | 28 |
| 2.5.3 Organ za notranje zadeve .....                             | 28 |
| 2.6 Davčna reforma v Sloveniji .....                             | 29 |
| 2.7 Davčni nadzor .....  | 30 |
| 2.7.1 Inšpekcija kot del davčnega nadzora .....                  | 31 |
| 2.7.2 Načela davčnega nadzora .....                              | 32 |
| 2.7.3 Metode inšpekcijskega pregleda .....                       | 32 |
| 2.7.3.1 Neposredne metode .....                                  | 33 |
| 2.7.3.2 Posredne metode .....                                    | 33 |
| 3 EMPIRIČNI DEL .....  | 35 |
| 3.1 Rezultat raziskav in njihova interpretacija .....            | 35 |
| 3.2 Rezultati zastavljenih hipotez .....                         | 45 |
| 4 SKLEPNE MISLI .....  | 47 |
| SEZNAM LITERATURE: .....   | 48 |

|                                     |    |
|-------------------------------------|----|
| SEZNAM VIROV:.....                  | 49 |
| PRILOGE .....                       | 50 |
| Seznam tabel .....                  | 51 |
| Anketni list .....                  | 56 |
| Prošnja za izpolnitev ankete .....  | 59 |
| Organigram Durs-a.....              | 60 |
| Shema ministrstva za finance .....  | 61 |
| Organigram carinske službe RS ..... | 62 |

## **POVZETEK**

Utaja davkov je resen problem vseh davčnih sistemov. To je nezakonito izogibanje davkom, kadar ne vložimo davčne napovedi ali kadar navajamo neresnične podatke. Širše za davčno utajo štejemo vse, kar bi moralo biti po davčnih predpisih vplačano v državni proračun, vendar ni bilo.

Do leta 1996 je bil nadzor nad prijavljanjem in vplačevanjem davčnih obveznosti pravnih in fizičnih oseb naloga dveh institucij. Prva je bila Agencija Republike Slovenije za plačilni promet, nadziranje in informiranje, ki je nadzorovala podjetja, druga pa Republiška uprava za javne prihodke, ki je nadzorovala fizične osebe oz. podjetnike. Pomanjkanje komunikacije med obema je povzročalo probleme, saj je manjkala preglednost, enotna obravnava davčnih zavezancev in možnost navzkrižne kontrole.

Z novima zakonoma, ki sta stopila v veljavo sredi leta 1996, je bil vzpostavljen nov sistem nadzora z enim nadzornim organom – Davčno upravo Republike Slovenije. To je bila zasnova za občutno izboljšanje davčnega nadzora v Sloveniji. Davčni sistem Republike Slovenije temelji predvsem na dajatvah, kot so prispevki za socialno varnost, davek na dodano vrednost, dohodnina, davek od dobička pravnih oseb in druge dajatve. Zaradi višine državnega proračuna je zelo pomemben sistem pobiranja davkov, kateri ne bo spregledal nobene davčne utaje.

Kot cilj v naši raziskovalni nalogi smo si zastavili zgodovino davkov, vrste davčnih utaj, oblike sive ekonomije, organe za odkrivanje davčnih utaj ter obseg davčne reforme. Z raziskavo smo želeli spoznati glavni vzrok pojava dela na črno. Kot raziskovalni problem smo si zastavili preučitev in prikaz pomena davčnih utaj in vzroke za utajo davkov na Celjskem. Cilj naše raziskovalne naloge je bil spoznati glavne vzroke za utajo davkov na Celjskem (slab davčni nadzor, previsoke davčne stopnje, nizka davčna morala ali prenizke kazni).

### **Ključne besede:**

Utaja davkov, izogibanje plačevanja davkov, zakonsko dopustno izogibanje plačevanja davkov, zakonsko nedopustno izogibanje plačevanja davkov, vrste davčnih utaj, vzroki za utajo davkov, davčna morala v Sloveniji, organi za odkrivanje davčnih utaj, davčna reforma v Sloveniji, davčni nadzor, davčna inšpekcija, metode inšpekcijskega pregleda, siva ekonomija, delo na črno.

## **ABSTRACT**

Tax evasion has been a serious problem of all tax systems. Tax avoidance means an illegal tax evasion when people do not put in their tax declarations or when the information stated by them is untrue. Generally speaking, tax evasion means the absence of each sum of money that should have been paid into the state budget but it has not.

Until 1966 there were two institutions which controlled putting in tax declarations as well as paying taxes. These were The Agency of Republic of Slovenia for Payments, Controlling and Informing and The Republic Administry of Public Income. The first agency controlled companies and the second one controlled citizens.

The lack of cooperative work between the two organizations led to problems such as bad control, impossibility of unified treatment and absence of cross controlling of those who were liable to pay taxes.

In 1996, two important laws were passed which enabled a new system of controlling, performed by one institution: Tax Administration of the Republic of Slovenia.

All this established the basis for a significant improvement of tax control in Slovenia. The tax system of the Republic of Slovenia has its bases mostly on the income from Social security payments, value added tax (VAT), income tax, tax on profit of companies and other duties.

Due to the State Budget, the system of taxation, which would prevent any tax avoidance, has proved to be extremely important.

The aim of our research has been: to study the history of taxation, to research different types of tax avoidance, to find out what kinds of black economy there exist, to name organizations for the prevention of tax avoidance, and finally and to study the tax reformation.

By means of our research we would like to find the main causes for moonlighting.

Our main research problem has been the significance of tax avoidance and its causes in the Celje region. Among the possible causes we have studied the following: the state's bad tax control, high tax rates, low tax moral or even the indulgent system of punishment.

## **KEY WORDS**

Tax evasion (tax avoidance), paying taxes, tax avoidance permitted by the law, tax avoidance against the law, types of tax avoidance, causes for tax avoidance, tax moral in Slovenia, offices for discovering tax avoidance, tax reform in Slovenia, tax control, tax officers, methods of tax control, black economy, moonlighting.

# 1 UVOD

## 1.1 Izbira in definiranje raziskovalnega problema

V najstarejših časih davek ni bil obvezna dajatev, bil je darilo. Z uditvijo meščanske družbe so postali davki splošna, zakonita in prisilna dajatev, katero mora plačati vsakdo brez neposrednega vračila. Davki so uspešen instrument vsake države za doseganje določenih ciljev, kateri morajo biti skrbno načrtovani, za kar je potreben učinkovit davčni sistem.

Utaja davkov predstavlja v Sloveniji pereč problem, ki se je razširil predvsem po naši osamosvojitvi. Pojavile so se možnosti ustanavljanja zasebnih podjetij in poslovanje z družbenimi sredstvi so zamenjala lastna sredstva podjetnikov. Takrat se je začel boj za čim večji zaslužek, pri čemer je bila utaja davkov dokaj enostavna. Davčno službo sta v preteklosti opravljali Republiška uprava za javne prihodke in Agencija Republike Slovenije za plačilni promet, nadziranje in informiranje. Obe sta delovali po različnem sistemu delovanja, organiziranosti in odgovornosti. Nujnost vzpostavitve enotne davčne službe v okviru Davčnega urada Republike Slovenije (v nadaljevanju DURS) je bila očitna.

Obseg sive ekonomije (delo na črno, prikrito delo) se je v Sloveniji v preteklosti povečeval. Zaradi tega smo leta 1997 dobili dva pomembna zakona, to je Zakon o davčnem postopku in Zakon o davčni službi. Zakona določata naloge in delovanje DURS-a v Sloveniji, ki v sodelovanju z ostalimi organi nadzora skrbi za nadzor nad izpolnjevanjem davčnih obveznosti davčnih zavezancev.

Reforma neposrednih davščin je leta 1993 povzročila nastanek Zakona o dohodnini in Zakona o davku od dobička pravnih oseb. Za reformo neposrednih davkov je sledila reforma posrednih davščin, ko je leta 1998 stopil v veljavo novi Zakon o trošarinah. Omenjeni zakon je polno zaživel šele leta 1999, ko je stopil v veljavo Zakon o davku na dodano vrednost (v nadaljevanju ZDDV). Zaradi posodabljanja davčnega sistema in poenotenja davčne službe v Evropski uniji je Državni zbor Republike Slovenije decembra 1998 sprejel ZDDV, ki smo ga v Sloveniji pričeli izvajati 1. julija 1999. Ko je Slovenija 1. maja 2004 postala članica skupnega evropskega trga, je obstoječi sistem DDV morala dopolniti z novimi pravili.

Za temeljito razumevanje davčnih utaj je potrebno posvetiti pozornost tudi carinskim davščinam, katere je v osnovi na novo uredil Carinski zakon, ki je vstopil v veljavo leta 1995. Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo, carine za polnopravne članice ne veljajo več, saj se je spremenil carinski sistem.

## 1.2 Cilji raziskovalne naloge

Pred izvajanjem raziskave smo si zastavili naslednje cilje:

### 1. Cilji v teoretičnem delu:

- opredeliti pojem in zgodovino davkov;
- opredeliti pojem, vrste in vzroke davčnih utaj;
- spoznati pojavne oblike sive ekonomije;
- spoznati pomen davčne morale pri utaji davkov,;
- opredeliti organe za odkrivanje davčnih utaj;

- analizirati davčno reformo v Sloveniji;
- ugotoviti načine preprečevanje davčnih utaj.

## **2. Cilji v raziskovalnem delu:**

- postaviti raziskovalne cilje in hipoteze;
- izdelati anketni vprašalnik;
- izvesti anketiranje med izbranimi anketiranci;
- obdelati zbrane podatke;
- ovrednotiti postavljene hipoteze;
- oblikovati ugotovitve in sklepne misli.

Ugotoviti želimo, kakšni so vzroki za utajo davkov na Celjskem, kar je tudi naš temeljni cilj naloge. Je to posledica previsokih davčnih stopenj, slabega davčnega nadzora, nizke davčne morale ali prenizkih kazni. Za utajo davkov so torej lahko krivi ekonomski dejavniki ali pa se kažejo kot posledica uspešnosti utaj drugih ljudi in podobno. Zaradi tega predpostavljamo, da je slab davčni nadzor osnovni vzrok za utajo davkov.

V Sloveniji imamo dve davčni stopnji DDV-ja in sicer 20 % in 8,5 %. Z raziskavo želimo ugotoviti, ali podjetja menijo, da je 20 % davčna stopnja za vse izdelke in storitve previsoka. V primeru 25 % davčne stopnje bi podjetja iskala načine za zmanjšanje svojih davčnih obveznosti.

Tista podjetja, ki se ukvarjajo predvsem s proizvodnjo, lahko v primeru boljšega davčnega sistema in cenejše delovne sile v vzhodnih državah prenesejo proizvodnjo drugam. V tem primeru želimo ugotoviti, če bi podjetja v primeru previsoke davčne stopnje prenesla poslovna sredstva v drugo državo z nižjo davčno stopnjo.

Odkar je Slovenija postala članica skupnega evropskega trga nas zanima, če se je poostiril davčni nadzor po vstopu v Evropsko unijo. Pri tem se zavedamo, da je ta čas zelo kratek, da bi natančno analizirali spremembe pri preprečevanju davčnih utaj.

Določen obseg sive ekonomije bo vedno obstajal. Poznamo različne pojavne oblike sive ekonomije (delo na črno, delo v lastni režiji, delo v času bolniške ipd.), vendar z našo raziskavo želimo ugotoviti, v katerih primerih je največ dela na črno. Zaradi tega predpostavljamo, da je največ dela na črno v času prejemanja nadomestil za brezposelnost

Podjetja se lahko ukvarjajo z različnimi gospodarskimi dejavnostmi, vendar tista podjetja, ki opravljajo svojo dejavnost delno na črno, škodijo podjetjem, ki redno izvajajo prijavo svojih davčnih obveznosti. Zaradi tega želimo z našo raziskavo ugotoviti ali jim delo na črno zmanjšuje dobiček.

Prav tako želimo ugotoviti, kaj podjetja sili v utajo davkov in kakšen je glavni vzrok pojava dela na črno. Predvidevamo, da je glavni vzrok pojava dela na črno izogibanje plačevanju davkov.

Davčna zakonodaja se je v preteklosti obnovila. Ob tem so nastale spremembe v samem davčnem sistemu, načinu plačevanja in odmere davkov ipd. Predvidevamo, da podjetja zaradi svoje nevednosti občasno posredujejo nepopolne podatke davčnemu uradu. Z raziskavo prav tako želimo dokazati, da se davčne utaje kljub davčni reformi po letu 1996, niso zmanjšale.



Pri nenehni spremembi davčne zakonodaje se lahko zgodi, da lahko pride do davčnih zmot s strani podjetij, ki zaradi tega posredujejo napačne podatke davčnemu uradu. Kadar pa podjetja menijo, da jim je bila storjena krivica, se lahko pritožijo. Z raziskavo želimo ugotoviti ali bi se z ustanovitvijo specializiranega davčnega sodišča zmanjšali sodni zaostanki pritožb davčnih zavezancev.

Kljub izrednemu razvoju celjskega gospodarstva, velikemu številu novozaposlenih, predvidevamo, da podjetja ne zaposlujejo delavcev, zaradi premajhnih finančnih spodbud s strani države. Zaradi tega se pojavljajo razne oblike sive ekonomije in vedno novi načini utaje davkov. Z raziskavo želimo pridobiti mnenja podjetij glede finančnih spodbud za novozaposlene.

### **1.3 Opredelitev hipotez**

Pred izvedbo tržne raziskave smo postavili naslednje hipoteze o pomenu davčnih utaj in vzrokih za utajo davkov na Celjskem:

H1: Podjetjem je 20 % davčna stopnja za vse izdelke in storitve previsoka.

H2: Večina podjetij bi iskala načine za zmanjšanje davčnih obveznosti v primeru višje (25 %) stopnje DDV-ja.

H3: Podjetja bi v primeru previsoke davčne stopnje prenesla poslovna sredstva v državo z nižjo davčno stopnjo.

H4: Večina podjetij meni, da je bil v preteklosti slab davčni nadzor osnovni vzrok za utajo davkov.

H5: Za večino podjetij predstavlja glavni vzrok pojava dela na črno izogibanje plačevanju davkov.

H6: Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo se je poostril davčni nadzor.

H7: Davčne utaje se po letu 1996 oziroma po obnovitvi davčne zakonodaje niso zmanjšale.

H8: Podjetja občasno posredujejo nepopolne podatke davčnemu uradu zaradi svoje nevednosti.

H9: Za večino podjetij bi se z ustanovitvijo specializiranega davčnega sodišča zmanjšali sodni zaostanki pritožb davčnih zavezancev.

H10: Predvidevamo, da je največ dela na črno v času prejemanja nadomestil za brezposelne.

## **1.4 Uporabljene raziskovalne metode**

Pri izdelavi raziskovalne naloge smo uporabili primarne in sekundarne metode raziskovanja. Za pridobitev teoretičnih osnov smo uporabili razpoložljivo strokovno literaturo.

V raziskovalnem delu naloge smo uporabili metodo anketiranja s pomočjo anketnih vprašalnikov, ki smo jih poslali 75 podjetjem v Celju z okolico. Ankete smo naslovili na direktorje podjetij, tako da smo dobili realne podatke o tem, kaj menijo davkoplačevalci o utaji davkov. 40 podjetij je na vprašalnike odgovorilo. To so bile predvsem družbe z omejeno odgovornostjo, delniške družbe in samostojni podjetniki posamezniki. Zbrane podatke smo uredili v preglednice, na podlagi katerih smo ugotovili strukturo. S pomočjo programa MS Excel smo podatke prikazali grafično.

Na osnovi dobljenih rezultatov smo ovrednotili predhodno postavljene hipoteze ter oblikovali skupne ugotovitve ter lastna mnenja.

## **1.5 Omejitve pri izvedbi raziskave**

Vzorec anketirancev je bil izbran naključno. Pri iskanju naslovov podjetij, katerim smo poslali anketne vprašalnike, smo si pomagali s telefonskim imenikom in s svetovnim spletom. Spremni dopis (glej prilogo) z anketnim vprašalnikom smo naslovili na direktorja podjetja.

Ker smo bili časovno omejeni, nismo mogli oblikovati kvalitetnejšega in reprezentativnejšega vzorca. Pred raziskavo smo predpostavljali, da bodo anketiranci vrnili anketne vprašalnike z vso resnostjo. Tega niso storili, kar je glavni razlog, da naš vzorec anketirancev ni večji. V nasprotnem primeru bi lahko poslali še več anketnih vprašalnikov.

Naša največja omejitev je pomanjkanje raziskovalnega znanja in izkušenj. Druga največja omejitev je pomanjkanje časa in denarja, saj bi se lahko odločili za raziskavo na terenu, katera pa predstavlja drag način pridobivanja podatkov.

## 2 TEORETIČNI DEL

### 2.1 Pojem davka

Davki predstavljajo eno izmed najpomembnejših oblik fiskalnih prihodkov, zato jim fiskalna teorija posveča veliko pozornosti. V nekaterih državah se z davkom razporeja do 30 odstotkov ali več narodnega dohodka. Davki so kot finančna kategorija eden izmed pogostih predmetov znanstvenega proučevanja. Plačilo davka lahko pojmuje kot dejstvo, da z enim delom svojega premoženja vzdržujemo preostali del premoženja (Bratina in Jovanovič 2000: 113).

Za ustrezno razumevanje pojma davkov je potrebno omeniti nekatere izmed definicij drugih avtorjev. Glede opredelitve pojma davka Glogovšek (1993: 23) pravi : »Davek opredeljujemo kot denarno dajatev fizičnih in pravnih oseb. Država ga pobira po sili zakona brez direktne protidajatve, z namenom, da zadovoljuje kolektivne potrebe in da je na tej osnovi mogoče gospodarsko in socialno intervenirati.«

Glede definicije davka Žibert (1993: 78) pravi: »Davek je prisilna dajatev, kar pomeni, da morajo subjekti, ki jih zakon določi plačevati davek. Država odreja davek z vso suverenostjo in avtoriteto, kar daje davkom značaj prisile.«

Davek je dajatev brez direktne protivrednosti, saj davkoplačevalci plačujejo davek, ne da bi v zameno dobili kakšno protivrednost. Takšne protidajatve so indirektne, saj davčni zavezanci ne prejemajo konkretnih protistoritev. Če zavezanec pričakuje od dajatve neposredno korist, se takšna oblika dohodka imenuje prispevek (Prav tam: 78-79).

Pomembna lastnost davka je, da je splošno obligatoren. Plačujejo ga vse fizične in pravne osebe, kar pomeni da je splošnega značaja. To značilnost lahko razumemo tako, da je določen s sklepom predstavniških organov. Predstavniški organi določijo elemente obdavčevanja, na podlagi katerih se davki plačujejo. V sodobnem času se vse plačuje z denarjem, zato je to denarna dajatev. Vedno pa ni bilo tako, saj so v času vojn obstajale razne dajatve v naturi (Prav tam: 79).

Zaradi boljšega razumevanja opredelitve davkov bomo v nadaljevanju namenili nekaj pozornosti zgodovinskemu nastanku davkov. Pomembno je vedeti, kdaj in kako so postali davki pomembna oblika javnih dohodkov in kako se je spreminjal njihov značaj.

#### 2.1.1 Zgodovina davkov<sup>1</sup>

V najstarejših časih davek ni bil obvezna dajatev, bil je darilo. V starem veku so z davki najprej bremenili samo tujce. Ti so v ta namen plačevali različne tribune in glavarino. Glavni vir državnih dohodkov je bila državna imovina in prostovoljne dajatve. V tem času zasledimo tudi zametke obdavčevanja zemlje po katastru in obdavčevanje trgovcev. Postopoma je prišlo do uporabe premoženjskih davkov, katerih davčni donos naj bi med drugim nadomestil izpad bogastva v državno blagajno, ki so ga v večjem obsegu zagotavljale osvajalske vojne.

---

<sup>1</sup> Povzeto po Žibertu (1993: 78-81)

V srednjem veku so imeli davki obliko pomoči, katero so jo dajali fevdalci srednjeveškemu vladarju, kadar redni dohodki niso zadoščali za kritje državnih potreb. Večino srednjeveških vladarjevih dohodkov so dajale domene in regali. Zlasti regali kot zametek današnjih posrednih davkov so dosegli pester razmah. Večina javnih naprav in dobrin je bila vladarjeva last. Tako so se npr. plačevali regali za pravico kopanja rude, lova, ribolova, uporabe cest, kanalov, mostov in drugo. Te dajatve so bile veliko breme za slovensko srednjeveško gospodarstvo. Zlasti v času vojn so bili davki eden od glavnih predmetov razprav na zasedanjih državnih in deželnih zborov. Le-ti so posebej odobrvali davke, ki so imeli v tistem času še značaj izjemnih dajatev.

S krepitvijo vladarjevega položaja (nasproti stanovom) so davki pridobivali na pomenu. Po zmagi meščanstva je postal nosilec suverenosti meščanski parlament. Davki so dobili naravo splošnih obveznih dajatev, vendar lahko rečemo, da so urejeni davčni sistemi prej pridobili na pomenu v velikih, centralistično vodenih državah kot tam, kjer so imeli različni lokalno-samoupravni organi še precejšnjo moč.

Zanimivo je, da so se napredne oblike davkov običajno uveljavile v času vojn in gospodarskih težav, ko je naložitev večjih davčnih bremen zahtevala večje spoštovanje načela splošnosti in načela enakomernosti davkov. Angleži so napredno davčno vrsto, dohodnino, vpeljali že v času Napoleonovih vojn, najprej kot narodnoobrambni prispevek, medtem ko so jim nekatere druge države sledile šele po sto letih. Italijani šele po 1. svetovni vojni.

Pri uveljavljanju naprednejših vrst davkov so tedanji zakonodajalci naleteli na velike politične težave in odpor do tedaj privilegiranih slojev prebivalstva. Tako je stara Avstrija potrebovala skoraj sto let, preden je uveljavila leta 1869 za tiste čase napreden sistem obdavčevanja kmetijskih in gozdnih zemljišč.

Leta 1967 je bila običajna oblika splošnega potrošnega davka enofazni prometni davek v trgovini na debelo ali trgovini na drobno in večfazni kaskadni prometni davek. V sredini 60. let nobena od držav OECD ni imela uvedenega DDV-ja v takšni obliki, kot je najpogosteje uveljavljen danes. Francija in Finska sta imela uveden DDV, ki je imel nekatere elemente današnjega DDV-ja in je bil zametek današnje oblike DDV-ja.

V drugi polovici 60. oziroma v začetku 70. je bil DDV uveden v severnoevropskih državah in članicah Evropske zveze. Leta 1973 je bil DDV uveden v trinajstih državah OECD, sredi 80. pa se je davek razširil tudi v neevropskih državah na Novi Zelandiji, v Kanadi, na Japonskem kot tudi v državah, ki so pristopile k evropski zvezi v drugi polovici 80-tih let (Grčija, Portugalska, Španija). Avstralija in ZDA sta edini država OECD, ki nimata uvedenega DDV.

DDV so uvedle tudi vzhodnoevropske države (Poljska, Rusija, Češka, Slovaška, Madžarska, Romunija, Bolgarija, Estonija). Davki so uspešen instrument vsake države za doseganje določenih ciljev, ki morajo biti skrbno načrtovani, za kar je potreben učinkovit davčni sistem.

Iz kratkega opisa davkov lahko povzamemo, da so davki, ki so značilni za večino finančnih institucij, izrazita zgodovinska kategorija, ki odraža družbenopolitično in ekonomsko ureditev vsake družbe. Trdimo lahko, da je zgodovina davkov hkrati zgodovina borbe za večjo politično demokracijo in za pravičnejše odnose v političnih skupnostih. Razumljivo je, da so programi družbenih sprememb vedno vsebovali predloge davčne reforme.

## 2.2 Opredelitev pojma »davčne utaje«

Z davčno utajo označujemo pojav, ki izvira predvsem iz znanega konflikta med davkoplačevalci in državo oziroma njenimi organi, zadolženimi za pobiranje davkov. V vseh državah po svetu ugotavljajo, da je del proračunskega prihodka prikrit javnim oblastem. Ne vemo, ali se to lahko dogaja namenoma ali zato, ker nihče ne zahteva od ljudi, da prijavijo davčno obveznost. S problemom neplačevanja davkov se srečujejo predvsem v državah Srednje in Vzhodne Evrope, kjer doživljajo preobrazbo na vseh družbenih področjih.

Utaja davkov je za vsako državo nevhvaležna. Predvsem se kaže omejenost v utaji davka na dodano vrednost, ki je posledica medsebojne kontrole davčnih zavezancev. Govorimo o tem, da noben davek na svetu nima vgrajenega takšnega »nadzornega« mehanizma, kjer bi se davčni zavezanci med seboj kontrolirali (Pernek in drugi 1999: 142).

Davčni odpor se pojavlja v obliki davčne utaje in je nezaželen pojav, ker povzroča tako socialno kot narodnogospodarsko škodo, saj (Prav tam: 83):

- Davčna utaja vodi do izpada prejemkov v proračunu. To je v protislovju s ciljem obdavčevanja. Izdatke moramo zato pokriti z drugimi prejemki, najetjem posojil ali z varčevanjem.
- Davčna utaja krši načelo davčne pravičnosti, če izhajamo iz načela, po katerem morajo tisti z večjimi dohodki plačevati več davkov. Seveda pri tem ne prezreti obstoječe davčne politike in z njo povezanih zakonskih predpisov, ki predpisujejo davčne obremenitve. V primeru proporcionalnih davčnih stopenj je davčna obremenitev enaka (davek na dodano vrednost, davek iz dobička). V primeru naraščajoče stopnje so davčne obremenitve odvisne od višine davčne osnove (dohodnina).

V slovarju slovenskega knjižnega jezika (1994: 1477) najdemo splošno definicijo utaje davkov. Navedena je kot neustrezno posredovanje podatkov, po kateri bi se odmerila prava višina davkov.

Davčna utaja je kazniva oblika odpora do davkov, ki pogosto ostaja dlje časa neodkrita. Opredeljujemo jo lahko kot dejanje, ki ga davčni zavezanec stori zato, da bi zmanjšal svojo davčno obvezo. V tem trenutku z verjetnostjo pričakuje, da bi moral plačati davek, če tega dejanja ne bi storil. Hkrati z verjetnostjo pričakuje tudi kazen za storjeno dejanje (Čok in drugi 1996: 35).

Pri davčnih utajah ločimo subjektivno in objektivno stanje davčne utaje. Objektivno stanje obstaja v zunanjeprepoznavnem, ciljno usmerjenem vedenju davčnega zavezanca. Pojavne oblike davčnih utaj so profitne manipulacije, pri katerih uporabimo različne metode, ki se kot davčno nesprejemljiva dejanja odražajo v (Hleb in Rozman 1998: 369):

- zniževanju davkov;
- neopravičenem pridobivanju posebnih davčnih ugodnosti (davčnih olajšav, odlogu plačila davkov in povračilu davkov).

Na osnovi subjektivnega dejanja davčna utaja ne kaže le zunanje slike, temveč tudi notranjo naravnost storilca. Pri davčni utaji je davčni zavezanec ravnal z namero in hote. Davčni zavezanec mora poznati vse okoliščine, saj drugače ne ravna namensko, temveč malomarno in nepazljivo (Prav tam: 371).

Davčna utaja je ravnanje davčnega zavezanca, ki pristojnim uslužbencem posreduje napačne in nepopolne podatke o davčno pomembnih dejstvih. Pri tem je predvsem odločilna oddaja davčne napovedi. Pomembno je, da so podatki, ki jih davčni zavezanec navede v davčni napovedi, resnični. Davčna napoved je napačna in nepopolna tudi takrat, ko so izračuni ali preračuni napačni, nepopolni, niso razvidni oziroma niso zajeti v davčni napovedi (Bohinc in drugi 1999: 59).

Davčna utaja je lahko tudi posledica opustitve, ko davčni zavezanec davčnemu uradu ne navede pomembnih dejstev za obdavčitev. Obstajati mora zakonsko določena obveznost, da se določena dejstva prijavijo davčnemu organu. Če davčni zavezanec naklepno zavaja davčni organ, ravna v nasprotju z obveznostjo najave. Bistvo je, da davčnemu organu nismo pojasnili odločilnih dejstev (Prav tam: 67).

Davčna utaja je popolna šele takrat, ko davčni zavezanec ravna v nasprotju z obveznostjo in zakonom ali ko zase ali za drugega pridobi neupravičene davčne ugodnosti. Davki so zmanjšani, če niso izračunani v polni višini ali so nepravočasno ugotovljeni in/ali plačani. Zato je samo začasno zadrževanje davčnega zneska že davčna utaja (Pernek in drugi 1999: 15-19).

O davčni utaji lahko govorimo takrat, kadar se davčni zavezanec na osnovi napačnih ali opuščениh navedb popolnoma ali delno izogne davčni obveznosti oziroma ga davčni organ kasneje z odločbo pozove k plačilu davka. Storjena je bila namerno, davčna obveznost je nedvoumno opredeljena.

### *2.2.1 Vrste davčnih utaj*

Davčne utaje lahko razvrstimo po naslednjih kriterijih (Čokelc 1998: 275):

- 1) glede na storilca davčne utaje:
  - fizična oseba, posamezniki, ki se poskušajo izogniti plačevanju neposrednih davkov, kot so dohodnina in drugi davki iz dohodka, davku od prometa z nepremičninami, davku od premoženja, davku na dediščine in darila, davku na dobitke od iger na srečo in podobno;
  - pravna oseba, podjetja, ki se poleg neplačevanja neposrednih davkov, kot je davek od dobička, poskušajo izogniti še posrednim davkom, uvoznim dajatvam, prispevkom za socialno varnost in raznim drugim dajatvam, kot je to določeno z zakoni;
- 2) glede na vzrok ločimo:
  - davčno utajo iz malomarnosti, ki nastane, kadar davčni zavezanec ve ali bi moral vedeti, da obstaja davčna obveznost, saj je ta nedvoumno opredeljena z zakonom oziroma z objavo pojasnila; za davčnega zavezanca obstaja informacijska obveza, da pozna davčne predpise;
  - davčno utajo na podlagi pravno nedoločno opredeljene davčne obveznosti; vzrok davčne utaje je lahko tudi pravno nedoločno opredeljena davčna osnova; razlog tiči v nedorečenem stališču davčnega organa o davčni obveznosti, ki ni bila uradno objavljena in jo davčni zavezanec ne pozna;
  - naklepna davčna utaja, katera nastane, kadar davčni zavezanec ve ali bi moral vedeti, da davčna obveznost obstaja in jo kljub temu ne poravna; pri tem obstaja naklep (subjektivno dejstvo) za pridobitev protipravne premoženjske koristi (objektivno dejstvo);

- 3) glede na vrsto davka ločimo:
  - davke v ožjem pomenu (davek na dodano vrednost, davek od dobička pravnih oseb, dohodnino in druge),
  - prispevki za socialno varnost;
  - carine;
  - takse;
- 4) glede na kazensko odgovornost ločimo:
  - prekrške;
  - gospodarske prestopke;
  - kazniva dejanja;
- 5) glede na razkritje ločimo:
  - sum davčne utaje, ki jo je odkril davčni organ;
  - davčno utajo, ki je popolna šele takrat, ko jo prepozna sodišče;
  - davčne utaje, ki ostanejo neodkrita;
- 6) glede na potek ločimo:
  - faze priprave;
  - faze poizkusa;
  - faze izvrševanja;
  - faze dokončanja.

Kot je razvidno iz prikazane tabele 1, je v prvi fazi davčna utaja še nekazniva, saj govorimo samo o nepravilnem knjiženju v računovodstvu, medtem ko se v drugi fazi davčna utaja lahko kaznuje, vendar davčni zavezanec še lahko v tej fazi prepreči davčno utajo. V zadnji fazi pride do uresničitve davčne utaje, pri čemer se davčna utaja ne kaznuje, če se storilec prijavi pred davčno inšpekcijo.

**TABELA 1: DAVČNE UTAJE GLEDE NA POTEK IN KAZNOVALNE POSLEDICE**

| Nekaznivo                                |                                   | Kaznivo                              |
|--|-----------------------------------|--------------------------------------|
| Neposredna dejanja priprave davčne utaje | Izvrševanje davčne utaje          | Dokončanje davčne utaje              |
| <b>Faza priprave davčne utaje</b>        | <b>Faza poizkusa davčne utaje</b> | <b>Faza uresničitve davčne utaje</b> |
| Opustitev kazni                          | Odstop                            | Samoprijava                          |

Vir: Berdnik 1998: 81

Omenili smo že, da Slovar slovenskega knjižnega jezika utajo davkov opredeljuje kot neustrezno posredovanje podatkov, po katerih bi se odmerila prava višina davkov. Izraz prevara je po omenjenem slovarju (1997: 1030) razložen kot dejanje, s katerim kdo z določenim namenom zavede koga v zmotu. Z davčnega vidika lahko torej prikažemo davčne utaje tudi kot prevare oziroma dejanje, s katerim davčni zavezanec zavede davčni organ z namenom, da se ne bi odmerila prava višina davkov.

## 2.2.2 Vzroki in posledice utaje davkov

Vsakovrstna utaja davkov povzroča sodobnim državam precej težav. Pri utaji davkov pa lahko govorimo tudi o zakonsko dopustnem in nedopustnem izogibanju plačevanja davkov.

Z utajo davkov se zmanjšujejo prihodki proračuna, pri čemer morajo države še dodatno z davki obremeniti tiste, ki jih plačujejo, da bi s tem prikrile vrzel, ki je nastala zaradi tistih, ki se plačilu davka izmikajo. Takšno ravnanje države oziroma njenih organov povzroča dodatno nezadovoljstvo med davčnimi zavezanci, ki spoštujejo davčne predpise.

### 2.2.2.1 Opredelitev pojma »izogibanje plačevanja davkov«

Uporabna terminologija glede izmikanja plačilu davka je v Sloveniji zelo nedosledna, saj se srečujemo z izrazi, kot so: davčno izmikanje, davčni umik, davčna utaja, davčna zatajitev, davčna evazija in podobno.

Skupno jim je, da se davčni zavezanci izmikajo plačilu davkov, saj se s tem izognejo davčni obveznosti. Izmikanje plačila davkov lahko opredelimo na zakonsko dopustno, kadar je razlog izraba olajševalnih okoliščin, ter na zakonsko nedopustno ravnanje, kadar je ravnanje davčnega zavezanca v nasprotju z zakonskimi predpisi. Kazenski zakonik Republike Slovenije opredeljuje, da vsakršno izmikanje plačila davka, kjer je govora o namernem dejanju, še ne pomeni utaje davka, temveč lahko govorimo o prekršku.

Utajevati po Slovarju slovenskega knjižnega jezika (1997: 1477), pomeni delati tako, da kdo česa ne more izvedeti, odkriti, opaziti; delati tako, da kdo česa ne opazi. Zatajiti (1997: 1633) pa pomeni izraziti mnenje, prepričanje, da kaj ne obstaja, nekaj prikriti.

Za primere izogibanja plačevanju davkov Pernek (2001: 129-130) uporablja pojem »davčna evazija«, ki ga je poslovenil v »davčni umik«. Poudarja, da je izraz davčna evazija oziroma davčni umik v uporabi, kadar se davčni zavezanec izogne plačilu davka, zaradi česar je prizadeta državna blagajna. V teoriji in praksi ločuje dve vrsti evazije – to je zakonito in nezakonito evazijo.

Čokelc (1998: 3-4) opredeljuje davčne utaje s pravnega, z ekonomskega in vsebinskega vidika. S pravnega vidika so možne tri oblike zmanjšanja davčne obveznosti in sicer:

- izognitev davku: davčni zavezanec se izogne plačilu davka tako, da izrabi vse zakonsko dovoljene poskuse za zmanjšanje davčne obveznosti (dejavnost, kraj bivanja, uporaba proizvodov z nižjo davčno stopnjo) in spremembe statusa (poroka, ločitev, pripojitev družbe, sprememba pravne oblike);
- davčno zaobidenje: davčno zaobidenje: je zakonsko dopustno dejanje. Ni davčno kaznivo, vendar nasprotuje smislu davčnih zakonov. Če davčni organ dokaže zaobidenje davka, je lahko zavezanec obdavčen, kot da tega ne bi bilo. Plačati mora zaobiden davek, ne pa tudi kazni;
- davčna utaja: kadar se davčni zavezanec na osnovi napačnih ali opuščenih navedb popolnoma ali delno izogne plačilu davčne obveznosti, govorimo o davčni utaji, kot o namernem dejanju.



Z ekonomskega vidika lahko davčno utajo opredelimo kot dejanje, ki je po mnenju davčnega zavezanca primerno za zmanjšanje njegove davčne obveznosti. Ko se zanjo odloči, pričakuje, da bo moral z veliko verjetnostjo plačati davek in bo kaznovan, če tega ne stori. Davčni zavezanec davčno utajo opredeljuje s pričakovanim plačilom in kaznovanjem (Čokelc 1998, 271).

Podobna je razlaga vsebinskega vidika davčne utaje. To je zavestno opravljeno kaznivo dejanje ali opustitev dejanja, ki vodi do tega, da država ne prejme pripadajočih davkov.

Vsakršno izogibanje plačevanja DDV-ja še ne moremo označiti kot nezakonito dejanje. Znan je način izogibanja plačila DDV-ja, ki ni prepovedano temveč celo zakonsko dopustno, kadar davčni zavezanec namensko izrablja dejavnike za zmanjšanje davčne obveznosti.

#### *2.2.2.1.1 Zakonsko dopustno izogibanje plačevanja davkov*

Pod pojmom zakonsko dopustno izogibanje plačilu davkov razumemo zakonsko dovoljeno ravnanje davčnega zavezanca, pri katerem odpravi davčno obveznost ali jo zmanjša, vendar pri tem ne krši zakona. Zakonito izmikanje plačila davkov se lahko pokaže na različne načine (Bratina in Jovanovič 2000: 121):

- kot rezultat pravnih vrzeli v zakonu;
- pri zamenjavi dejavnosti, če zakon o uvedbi določeno dejavnost bolj obdavči od drugih dejavnosti;
- pri posrednih davkih se je moč za zmanjševanjem porabe določenih dobrin izogniti plačilu davka (npr. tobak, alkohol itd.).

O pojavu zakonitega davčnega izmikanja je mogoče govoriti le takrat, kadar se davčni zavezanec načrtno odloči za neko ravnanje, ki bo zmanjšalo njegovo davčno obveznost. V primeru, če se davčni zavezanec odloči poslovati v državi, ki velja za davčni raj, z namenom, da bo plačal državi čim manj davkov, lahko govorimo o zakonitem davčnem izogibanju.

#### *2.2.2.1.2 Zakonsko nedopustno izogibanje plačevanja davkov*

Primeri zakonsko nedopustnega izogibanja plačila davkov oziroma nezakonite davčne evazije so v vseh državah bolj ali manj podobni, medtem ko se v primerih zakonitega davčnega izogibanja od države do države razlikujejo glede na davčne zakone.

Kot nezakonito davčno izmikanje opredelimo izmikanje plačilu davka, ki je v nasprotju z zakonom in torej pri takšnem ravnanju pride do kršitve pravnih norm. Ločimo dve obliki nezakonite davčne evazije (Bratina in Jovanovič 2000: 122):

- popolno utajo davka: nastane, kadar davčni zavezanec ne prijavi celotnega prihodka, ki je obdavčen, ali ne prijavi posedovanja premoženja ali prikrije pomembna dejstva, ki so namenjena obdavčevanju;
- delno utajo davka: nastane takrat, kadar davčni zavezanec odda nepopolne ali neresnične davčne prijave o dohodkih, premoženju ali drugih dejstvih, ki vplivajo na velikost davčne obveznosti.

### 2.2.3 Vzroki za utajo davkov

Vzroki za utajo davkov so bolj ali manj enaki vzrokom, zaradi katerih so davki nepriljubljena med davčnimi zavezanci. Krnc (1997a, 16) kot osnovne vzroke za davčno utajevanje navaja:

- previsoke davčne stopnje;
- slab davčni nadzor;
- nizko davčno moralo.

#### 2.2.3.1 Previsoke davčne stopnje

Če so davčne stopnje DDV-ja visoke, bodo davkoplačevalci zmeraj iskali različne načine za zmanjšanje svoje davčne obveznosti. Tako so previsoke davčne stopnje verjetno glavni razlog za utajevanje davkov, saj davkoplačevalci neradi obstoječi del svojega zaslužka odvajajo državi. Problem previsokega davčnega bremena je prisoten v vseh sodobnih državah in je posledica vse večjih pristojnosti in nalog države.

Do previsokih davčnih stopenj lahko pride zaradi nerazvitosti davčnega sistema in zaradi visoke javne porabe. Zato je moč reči, da se z obema dejavnikoma srečujejo narazvite države in države v tranziciji (Krnc 1997a: 16).

Uvajanje vse višje davčne stopnje v državi še ne zagotavlja davčnih prihodkov v državni proračun. Ti naraščajo le do določene meje, nato se prične pojavljati davčni odpor davčnih zavezancev, ki je bodisi zakonit ali nezakonit. Povedano drugače, če bi davčna stopnja v neki državi znašala 100 %, nihče ne bi več plačeval davka. Podjetniki bi svoja sredstva prenesli v drugo državo ali pa bi počeli vse dejavnosti mimo zakona. Iz tega lahko sklepamo, da dvigovanje davčnih stopenj prinaša tudi negativne posledice, saj se s tem povečuje davčni odpor, ki vodi v utajo davkov.

Vsak davčni zavezanec višino davčne obremenitve ocenjuje sam, saj se z naraščanjem davčnih bremen povečuje odpor do plačevanja davkov. Posledica večjih davčnih obremenitev se kaže v večjem odporu davčnih zavezancev, ki skušajo zmanjšati negativne posledice vse večje davčne obremenitve. Tako v primeru zelo visokih davčnih stopenj iščejo različne načine in poti, s pomočjo katerih bi zmanjšali svojo davčno osnovo in posledično plačali manj davka.

Potrebno bi bilo zastaviti vprašanje, ali bi znižanje davčnih stopenj res vplivalo na zmanjšanje davčnega utajevanja. Za državo je pomembno, da ima takšne davčne stopnje, ki so davkoplačevalcem sprejemljive. Sprejemljivost pa je v tem relativna, vendar je mišljena tista, ki ne bi imela negativnega učinka na socialni položaj davkoplačevalcev. Če je ta stopnja postavljena zmerno, pomeni, da se bodo kazali pozitivni učinki na socialnem položaju davčnega zavezanca.

#### 2.2.3.2 Slab davčni nadzor

Slab davčni nadzor je prisoten v davčnih sistemih, ki imajo slabo organizirano davčno službo in nedorečeno davčno zakonodajo, vključno s premajhnimi pristojnostmi davčnih organov. Obseg pobranih davkov bi lahko reševali s povečanim nadzorom nad pobranimi davki. Iz tega je moč sklepati, da sta stopnji davčnega nadzora in utajevanja davkov negativno povezani, saj se razviti davčni sistemi s to težavo praviloma ne srečujejo.

Menimo, da so se tako tudi v Sloveniji razmere glede davčne zakonodaje bistveno spremenile po sprejetju Zakona o davčnem postopku (Ur. l. RS št. 18/96). S sprejetjem tega zakona so davčni inšpektorji pridobili večje pristojnosti, kar je posledično vplivalo na zmanjšanje davčnega utajevanja.

### *2.2.3.3 Nizka davčna morala*

Vpliv stopnje davčne morale se kaže v tem, ali davkoplačevalci v pravilnem obsegu poravnajo svoje davčne obveznosti do države ali ne. Stopnja davčne morale ni odvisna od razvitosti davčnega sistema, čeprav je možno pričakovati, da je v razvitejših sistemih stopnja davčne morale višja.

Vsekakor to ni pravilo, saj obstajajo visoko razviti davčni sistemi, ki imajo zelo nizko davčno moralo. Takšen primer je država Italija, ki ima visoko razvit davčni sistem in nizko stopnjo davčne morale ter je zanjo znana visoka stopnja davčnih utaj.

Velja, da med naštetimi osnovnimi vzroki velja neka povezava, vendar ni nujno, da se pojavljajo zmeraj vsi osnovni vzroki. Tako se v visoko razvitih davčnih sistemih pojavljajo kot glavni vzrok davčnega utajevanja izključno previsoke davčne stopnje, medtem ko se v nerazvitih sistemih pojavljajo vsi trije osnovni vzroki.

Ker je zelo razširjeno mnenje o nizki stopnji davčne morale in visokem obsegu davčnega utajevanja, bomo skušali opredeliti možne vzroke za nizko stopnjo davčne morale. Slab davčni nadzor vsekakor prispeva k znižanju davčne discipline. Davčni zavezanci vedo, da obstaja majhna verjetnost, da bo njihovo početje odkrito. Če bo le-to odkrito, se ne bojijo sorazmerno nizkih kazni (Krnč 1997b: 12), zato je lahko rečemo, da tudi naš sistem nima visokih kazni za to vrsto kaznivih dejanj proti gospodarstvu ter da tudi dolgotrajni sodni postopki vplivajo k zmanjševanju davčne morale davčnih zavezancev.

### *2.2.3.4 Prenizke kazni*

Obravnava kaznovalne politike je pomemben segment pri celovitem obdelovanju izvajanja davka na dodano vrednost. Z visoko postavljenimi prekrški skuša zakonodajalec postaviti red v izvajanju davka na dodano vrednost. Red, disciplina in točnost se namreč odločilni dejavniki za učinkovito delovanje davka.

Po 1. januarju 2005 je začela veljati nova davčna zakonodaja. Dobili smo nov Zakon o dohodnini in nov Zakon o davku na dodano vrednost (Ur. l. RS 25/2005), po katerem je opredeljena višina kazni za davčne prekrške in za hujše davčne prekrške.

Po Zakonu o davku na dodano vrednost (Ur. l. RS 25/2005) se z globo od 300.000,00 do 10.000.000,00 tolarjev kaznuje za prekršek pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik, če:

- pravočasno ne prihlasi izbire za obračunavanje DDV;
- pravočasno ne prihlasi izbire kraja dobave;
- ne predloži v predpisanem roku obračuna DDV;
- ne poroča o dobavah blaga znotraj Skupnosti v predpisanem obdobju;

- davčnemu organu ne sporoči, kdaj se njegova dejavnost prične, spremeni ali preneha;
- v prijavi davčnemu organu ne predloži predpisanih podatkov za identifikacijo (identifikacijska številka za DDV);
- ne predloži v predpisanem roku posebnega obračuna DDV, oziroma v obračunu ne izkaže predpisanih podatkov;
- davčnemu organu ne prijavi, da pridobiva blago znotraj Skupnosti;
- davčnemu organu ne predloži zahtevka za izdajo identifikacijske številke za DDV;

Po Zakonu o davku na dodano vrednost (Ur. l. RS 25/2005) se z globo od 50.000,00 do 1.000.000,00 tolarjev kaznuje tudi odgovorna oseba pravne osebe ali odgovorna oseba samostojnega podjetnika posameznika, ki stori prekršek iz prejšnjega odstavka. Z globo od 50.000,00 do 300.000,00 tolarjev se kaznuje oseba, če ne sestavi obračuna pavšalnega nadomestila in ga ne predloži davčnemu organu v predpisanem roku. Za hujše davčne prekrške se kaznuje pravno osebo ali samostojnega podjetnika posameznika z globo od 500.000,00 do 30.000.000,00 tolarjev<sup>2</sup>

Kot je razvidno iz zgoraj navedenih podatkov, kazni za davčne prekrške niso prenizke. S tem načinom država ustvarja pogoje in okolje, kjer gospodarski subjekti ne morejo delovati po svojih najboljših močeh in pospešuje strah pred nastajanjem novih podjetij.

#### *2.2.4 Dodatni vzroki za utajo davkov*

Med dodatne vzroke prištevamo tiste elemente, ki neplačevanje davkov povečujejo oziroma s katerimi se utajevanje pojavlja. Pred davčnim utajevanjem ni obvarovana nobena družba. Zaradi tega razloga je potrebno iskati razloge med posamezniki in podjetji določene družbe in države ter med razmerami, ki vladajo na določenem davčnem področju.

Med fizičnimi osebami najlaže utajujejo bolj izobraženi ljudje in glede na delovno neodvisnot samostojni sloji prebivalstva. Med takšne skupine uvrščamo: pravnike, zdravnike, športnike, arhitekta, računovodje, vse samozaposlene, tudi kmete.

Krnc (1997c: 17) je mnenja, da je obseg davčnega utajevanja povezan z dvema strukturama:

- s strukturo narodnega gospodarstva;
- s strukturo davčnega sistema.

##### *2.2.4.1 Struktura narodnega gospodarstva*

Struktura narodnega gospodarstva nedvomno močno vpliva na višino davčnega utajevanja, in sicer glede na (Prav tam: 17):

- osnovno obliko organiziranosti proizvodnje v gospodarstvu;
- število;
- velikost podjetij.

V gospodarstvu, kjer prevladujejo majhni proizvajalci, obstaja velika verjetnost, da bo utajevanje zelo razširjeno. Tudi v Italiji, za katero smo rekli, da ima veliko stopnjo davčnega utajevanja, prevladuje veliko število majhnih podjetij in samostojnih podjetnikov. Tako

---

<sup>2</sup> Več o tem glej Zakon o davku na dodano vrednost (Ur. l. RS 25/2005-uradno prečiščeno besedilo)

majhna podjetja povzročajo kar največ preglavic, saj jih je najteže nadzirati, medtem ko je v gospodarstvu, kjer je proizvodnja organizirana v manjšem številu proizvodnih enot, možno pričakovati manjšo razširjenost davčnih utaj.

#### *2.2.4.2 Struktura davčnega sistema*

Struktura davčnega sistema vpliva na utajevanje (Prav tam: 17):

- z uporabo različnih davčnih osnov;
- z načini, ki se uporabljajo pri izračunu davčne obveznosti;
- s številom davkov.

Povečanje števila davkov zmanjšuje uspešnost davčnega sistema in vzpodbuja davčne zavezance, da iščejo nove in bolj pretkane načine za njihovo utajevanje. Uvedba novega davka torej ne pomeni zmanjšanje davčnih utaj, temveč celo njihovo povečanje. Zaradi tega je nujno potrebno, da država upošteva vse možnosti in vire davčnega utajevanja, če želi omejiti utajevanje.

### **2.3 Siva ekonomija in pomen davčne utaje**

Velik del vseh utaj davkov je povezan s pojavom neformalne ekonomije, ki se pojavlja v vseh državah, imenovana pa je tudi kot siva, skrita, podzemna, v senci. Kot je znano, in velikokrat dokazano, visoki davki spodbujajo oziroma podpirajo sivo ekonomijo, saj ljudje sodelujejo v sivem gospodarstvu med drugim tudi zaradi visokih davkov, ki jih ne marajo plačevati. Iz tega bi lahko sklepali, da visoka davčna obremenitev poraja davčne goljufije.

#### *2.3.1 Definicija sive ekonomije*

Siva ekonomija je pojav, ki ga bolj ali manj najdemo v vseh sodobnih družbah ne glede na njihovo razvitost in družbeno-politično ureditev, povezana pa je z dvema značilnostima sodobnih družb: gospodarsko statistiko in davčno upravo. Če sivo ekonomijo povežemo z gospodarsko statistiko, govorimo o neregistrirani proizvodnji, zaposlenosti in dohodku, če pa jo povežemo z davčno službo, govorimo o neprijavljeni ali napačno prijavljeni proizvodnji, zaposlenosti in dohodkih, ki zato, ker niso prijavljeni, tudi niso obdavčeni.

Kaj šteti v sivo ekonomijo? Kot sestavine sive ekonomije strokovna literatura navaja neprijavljeno in zato neobdavčeno delo (»fuš«), delo brez delovnega dovoljenja (zlasti priseljencev), nelegalno zaposlovanje, ilegalne igre na srečo, tihotapljenje, ilegalno trgovino z mamili, s tobačnimi izdelki in z alkoholnimi pijačami, neposredno menjavo dobrin in storitev, dela in popravila v lastni režiji (do-it-yourself), izdajanje napihnenih (lažnih) računov za poslovne stroške, ilegalno prostitucijo, delo (za plačilo) v času bolniške ali v času prejemanja podpore za brezposelne, pridelavo in prodajo lastnega sadja, zelenjave oziroma drugih pridelkov, oderuško posojanje denarja, neprijavljeno dejavnost ali prijavo v manjšem obsegu od dejanskega, napitnine strank, utajo najemnin, zakupnin, prejemanje podkupnin itd (Babusek-Medic 1998: 23).

Pri proučevanju pojava sive ekonomije naletimo predvsem v industrializiranih državah s tržno ekonomijo na različne izraze. Tako jo ponekod imenujemo v nasprotju s tržno in uradno

ekonomijo drugačna ekonomija, kar lahko s stališča opazovanja imenujemo tudi druga, aktivna, črna, neuradna, podtalna, vzporedna ali nevidna ekonomija zunaj ekonomskega področja in podobno.

### 2.3.2 Pojavne oblike sive ekonomije

Večina avtorjev skuša opredeliti pojem sive ekonomije, pri čemer se pogosto uporablja naslednja definicija (Institut za javne finance 2003, 2): »Siva ekonomija obsega vse neregistrirane ekonomske aktivnosti, kot je proizvodnja legalnih in nelegalnih storitev na tržišču.

Kot je razvidno iz prikazane tabele 2, siva ekonomija obsega neprijavljen prihodek od proizvodnje legalnega blaga in storitev, torej zavzema vse aktivnosti, katere bi morale biti prijavljene davčnemu uradu. Zelo zahtevno, če ne nemogoče, je natančno definirati sivo ekonomijo, saj se le-ta kot tekoča voda prilagaja spremembam v načinu plačevanja davkov, sankcijam glede neplačevanja davkov ipd.

**TABELA 2: RAZLIČNE POJAVNE OBLIKE SIVE EKONOMIJE**

| Vrsta aktivnosti      | Denarne transakcije  |   | Nedenarne transakcije  |                               |
|-----------------------|--|---|--|-------------------------------|
|                       | Utaja davkov   | Izogibanje plačevanju davkov                | Utaja davkov   | Izogibanje plačevanju davkov  |
| nezakonite aktivnosti | trgovina z ukradenim blagom, proizvodnja in prodaja droge, prostitucija, kockanje in prevare                                     |   | ukradeno blago, proizvodnja rastlin za pridobivanje drog za lastno potrebo, kraja za lastno korist |                               |
| zakonite aktivnosti   | neprijavljeni prihodek od samostojne dejavnosti, plača iz neprijavljenega dela vezanega na legalno proizvodnjo blaga in storitev | odbitki za zaposlene, ugodnosti izven plače | Prodaja legalnih storitev in blaga   | »delaj sam« in sosedska pomoč |

Prirejeno po Institutu za javne finance (2003, 3)

### 2.3.3 Glavni vzroki povečanja sive ekonomije<sup>3</sup>

Glede na rezultate vseh raziskav je potrjeno, da je glavni vzrok povečanja sive ekonomije povečanje obremenitve davka in povečanje socialne varnosti. Veliko področje interesa ekonomistov je vpliv davkov na ponudbo dela, ker le-ti vplivajo na odločitev o tem, kdo želi delati, kdo želi počivati ter na ta način odredjajo ponudbo delovne sile v sivi ekonomiji. Obstaja razlika med skupnimi stroški sive ekonomije v delovno aktivnem prebivalstvu in neto zaslužkom, katera je po obdavčevanju večja, tem večji je pritisk, da se tej razliki izognemo in ugotovimo, da govorimo o sivi ekonomiji. Navedena razlika je odvisna od sestave socialnega varstva in skupne davčne obremenitve, saj so ti ključni dejavniki obstoja in rasti sive ekonomije.

Kljub davčni reformi in velikim zniževanjem davčnih stopenj, siva ekonomija ne bo izničena. Z zniževanjem davčnih stopenj povzročimo samo to, da se siva ekonomija stabilizira in prepreči se njeno nadaljnje povečanje.

Nekatere druge raziskave dokazujejo vpliv davka na dohodek na sivo ekonomijo. Stopnja davka na dohodek vpliva na obstoj sive ekonomije in s tem se tudi večja davčni nadzor in kazni pri sivi ekonomiji. Kadar se povečuje stopnja davka na dohodek, se obseg sive ekonomije ne poveča, ob upoštevanju poostrelega davčnega nadzora in kaznovanja, pa vpliva na njeno zmanjševanje. S tem samo potrdimo znaten vpliv državnih aktivnosti na obseg sive ekonomije.

## 2.4 Davčna morala v Sloveniji

Davki so prisilne dajatve in ne prostovoljni prispevki. Gospodarski subjekti se ne bi smeli do države obnašati kot do dobrodelne organizacije, ker ne morejo zahtevati nekaj več s strani države v imenu morale, ker je le-to nespremenljivo. Po drugi strani pa se gospodarski subjekti obnašajo nemoralno do države, saj bi najprej morali pogledati v svoje finančno poslovanje, kjer bi se mogli lotiti temeljitega optimiranja davčnih obveznosti.

Marsikateri davčni zavezanec ne ločuje davčnega izogiba in davčne utaje, kot smo že opredelili v poglavju 2.5.1. Glede nizke davčne morale davčnih zavezancev se hkrati postavlja vprašanje, na kakšnem nivoju pa je davčna morala države

Pri opredeljevanju nivoja davčne morale bi lahko povedali naslednje (Denar 2003a, 12 - 14):

- razumljivost in urejenost slovenske davčne zakonodaje,
- davčna praksa DURS-a, davčnih uradov, organov in sodišč,
- upoštevanje sodnih zaostankov na sodiščih v upravnih (davčnih) sporih,
- (ne)reševanje pritožb davčnih zavezancev na II. davčni stopnji itd.

Slovenska davčna zakonodaja je v večini primerov napisana ohlapno, nerazumno in nerazumljivo. Večkrat so kršena nekatera osnovna ustavna davčna načela (npr. davčne obveznosti lahko predpisujejo le zakoni; če pogledamo najnovejše spremembe ZDDV, pri čemer je zakonodajalec v ZDDV prepisal precej določil, ki so bila pred tem zapisana v Pravilniku ipd.):

---

<sup>3</sup> Povzeto po Institutu za javne finance (2003, 12-14)

Kadar sodniki odločajo o sodnih zaostankih na sodiščih, se lahko vprašamo, ali pri odločanju o davčnih sporih sploh vedo, kako se sestavi davčna bilanca, ali poznajo osnovne ekonomske kategorije ipd. V Sloveniji bi lahko imeli specializirana davčna sodišča, vendar iz obstoječega stanja lahko sklepamo, da le ta ni potreben. Znano je, da povprečni davčni zavezanec dokaže svoje pravice na sodišču, mine povprečno 5 in več let od pričetka davčnega postopka s strani davčnega organa.

Glavni davčni urad, ki bi naj reševal pritožbe na odločbe davčnih zavezancev, še sedaj v veliki meri rešuje pritožbe, ko so bile podane že v času pred uvedbo DDV. Običajno davčni zavezanci pri podajanju pritožb naletijo na molk davčnih uradov in davčnih organov, kateri se predolgo ustavijo pri reševanju prvostopenjskih odločb ter šele na osnovi poziva sodišča za izdajo odločbe na osnovi vložitve upravnega spora davčnih zavezancev (prav tam, 12 – 14).

V marsikaterem primeru davčnega inšpiciranja tako ugotovimo, da imamo v Sloveniji začarani davčni krog, kjer davčni zavezanci le s težavo uveljavijo svoje davčne pravice. Dokler v Sloveniji davčni organ ne bo vzpostavil partnerskega odnosa do davčnih zavezancev in jih prenehal obravnavati predvsem kot potencialne davčne utajevalce, tako dolgo bomo stali na davčnih okopih kot smrtni sovražniki in ne kot partnerji. Glede na davčno prakso in navedene ugotovitve lahko rečemo le, da je davčna morala davčnih zavezancev glede na davčno moralo države na zavirljivo visokem nivoju.

## **2.5 Organi za odkrivanje davčnih utaj**

Utajo davkov v Sloveniji preprečujemo s pomočjo organov za odkrivanje davčnih utaj. Mednje štejemo:

- Davčni organ (Davčna uprava RS),
- Organ za notranje zadeve in
- Carinsko službo (Carinska uprava RS).

Pri odkrivanju davčnih utaj ima najpomembnejšo vlogo davčni organ, katerega delovanje ureja Zakon o davčni službi. Davčne zavezance nadzira s kontrolo in inšpekcijskimi pregledi na podlagi zakona, ki ureja davčni postopek in zakona, ki ureja upravo.

### *2.5.1. Davčna uprava RS*

Davčna stroka se je pri nas iz zgodovinskih razlogov začela razvijati dokaj pozno. Kmalu po osamosvojitvi nas je zajela davčna reforma, katera je vpeljala nov sistem javnega financiranja. Kot glavni podjetniški davek je bil uveden davek od dobička pravnih oseb, kot glavni osebni davek pa dohodnina.

Druga najobsežnejša davčna reforma je bila vpeljava davka na dodano vrednost (v nadaljevanju DDV) leta 1999. Ta je nadomestil številne stopnje zapletenega prometnega davka, ki smo ga plačevali v zadnji fazi prometa ali storitev. Davčna obveznost se tako prelaga na končnega potrošnika. Tako sedaj polnimo državni proračun z neposrednimi davki, kot so dohodnina, davek od dobička pravnih oseb, premoženjski davek, ki zadenejo neposredno vsakogar glede na njegovo ekonomsko moč. Odvajajo se tudi posredni davki, ki bremenijo vse proizvode in storitve ter se prevalijo na končnega potrošnika, ne glede na njegovo ekonomsko moč. Gre za DDV, carine, davek na promet z nepremičninami, davek na promet zavarovalnih poslov in trošarine (Horvat 2001, 17).



Davčna uprava bi lahko bila učinkovitejša pri postopkih prisilne izterjave, če bi se spremenili nekateri zakoni. Na primer, da bi imel davčni organ zakonsko podlago za objavljanje največjih dolžnikov in njihovih dolgov v medijih, da bi morali davčni zavezanci ob prodaji nepremičnine oziroma overitve pri notarju predložiti potrdilo o plačanih davkih, če bi imel davčni organ prednost pred drugimi upniki pri izvršbi pri prodaji nepremičnine. Davčna uprava bi bila tudi učinkovitejša, če bi imel davčni izterjevalec večja pooblastila v postopku prisilne izterjave in če bi se denarna kazen po izteku roka za plačilo spremenila v zaporno (prav tam, 17).

V Mehiki in Koreji vlada revščina, v ZDA z 29 odstotno stopnjo obdavčenosti imajo šibko socialno in zdravstveno varnost ter majhne možnosti za izobraževanje oziroma morajo šolanje plačati sami. Ženske imajo tam samo 14 dni plačanega porodniškega dopusta, medtem ko pri nas prejema polno plačo vse leto (Horvat 2001, 18)

Stopnja obdavčenosti samo po sebi ne pove nič, če ne vemo, kako posamezne države razpolagajo s pobranim denarjem. Vendar na splošno lahko trdimo, da je država toliko bolj socialna, kolikor višja je ta stopnja.

V večini držav Evropske unije so se vsi sedanji davčni zavezanci že rodili v sistemu dohodnine, prometni davek v obliki davka na dodano vrednost pa imajo že 25, 30 let. Zaradi časovne prednosti imajo več izkušenj in več znanja, do katerega so se prikopali v desetletjih uporabljanja posameznih davčnih zakonov ter imajo tudi več davčne literature. Vsa davčna literatura ima bistveno poslanstvo, katero se kaže v izboljševanju komunikacije med davčnim organom in davčnimi zavezanci.

#### *2.5.1.1 Razvoj davčne službe v RS*

Temeljni cilj pričete davčne reforme je bil ustanoviti enotno in učinkovito davčno službo, ki bo primerljiva s sistemi razvitih gospodarstev in bo omogočala učinkovitejše pobiranje davkov in drugih dajatev. Prvi korak je bil narejen 1. marca 1992 z ustanovitvijo Republiške uprave za javne prihodke (v nadaljevanju RUJP). Ta organ je bil neposredno organiziran v sestavi Ministrstva za finance. Kljub takšni organizaciji delovanja davčne službe še vedno ni prišlo do združitve obeh služb, ki sta skrbeli za pobiranje in nadzor nad izvajanjem davčnih obveznosti. Davčno službo sta opravljali na novo nastala Republiška uprava za javne prihodke in Agencija RS za plačilni promet, nadziranje in informiranje (v nadaljevanju APPNI) (Pernek in drugi 1999, 14).

Obe službi sta delovali po različnem sistemu delovanja, organiziranosti in odgovornosti. Zaradi tega so v nadaljevanju na kratko opisane bistvene razlike (Pernek in drugi 1999, 16):

- RUJP je delovala v okviru pristojnosti za področje obdavčitve, pobiranja in nadziranja davkov fizičnih oseb in samostojnih podjetnikov in posameznikov. APPNI je pokrivala obdavčenje, pobiranje in nadzor nad davčnimi obveznostmi pravnih oseb.
- Obstajala je pomembna razlika v izvajanju davčnega nadzora nad izpopolnjevanjem davčnih obveznosti davčnih zavezancev. V Agenciji je bil sistem nadzora praviloma vezan le na naknadni nadzor, pregled na preskok in preverjanje pravilnosti vodenja ustreznega izkazovanja poslovnega uspeha pravnih oseb. V RUJP je bil nadzor podrobneje razdeljen. Delil se je na dve fazi, ki sta bili z vidika davčnega zavezanca tudi bolj neugodni. V prvi fazi, fazi medletnih oz. tekočih pregledih, je bil poudarek na

ugotavljanju nepravilnosti samostojnih podjetnikov posameznikov. Največkrat so se izkazale nepravilnosti zaradi neizdajanja računov in nevedenja predpisanih evidenc. Druga faza je obsegal letni pregled. Pri samostojnih podjetnikih se je ugotavljala utemeljenost stroškov in prihodkov za davčni izkaz poslovanja. V APPNI se inšpekcijski pregledi s podobno vsebino niso izvajali in pri tem je prihajalo do velike neenakopravnosti med pravnimi osebami in samostojnimi podjetniki.

- Tudi sistem odgovornosti je bil različen, saj je bila APPNI odgovorna neposredno Državnemu zboru, RUJP pa kot organ v sestavi Ministrstvu za finance oz. vladi.

Dve davčni službi s svojim neusklajenim in nepovezanim razvojem, tehnologijo ter delovanjem nista mogli slediti učinkovitemu pobiranju in nadziranju davkov in drugih dajatev pri hitro rastočem številu davčnih zavezancev, predvsem pravnih oseb. neenakopravno obravnavanje davčnih zavezancev in nesistemski naknadni nadzor sta omogočala izogibanje plačevanja davkov (Čok 2001, 89).

Naloge davčne uprave so se opravljale decentralizirano, neenoteno, pogostokrat pod vplivom lokalnih interesov. To je povzročalo zamude pri odmeri in pobiranju davkov. Povečala se je davčna nedisciplina in opuščalo se je izvajanje nadzora nad spoštovanjem predpisov, kar je posledično pomenilo manj pobranih sredstev. Največje nepravilnosti so bile ugotovljene pri obračunavanju in plačevanju prometnega davka.

Davčni organ je odgovoren ne le za uresničevanje »javne koristi« pri pobiranju davkov, temveč tudi za varovanje interesov zavezancev in drugih udeležencev v postopku. Prav v tem se sodobne davčne službe pomembno razlikujejo od delovanja nekdanjih »oblastvenih organov«, ki jim je bil »državni interes« izključno vodilo (Čok 2001, 14).

Davčni sistem v RS skuša vzpostaviti takšen sistem obdavčenja, ki ne ustvarja nesoglasij med gospodarskimi dejavnostmi, ne škoduje konkurenčnosti gospodarstva, spodbuja učinkovito uporabo resursov, upošteva element socialne pravičnosti in je prilagodljiv tistim pri glavnih trgovinskih partnerjih (Pernek in drugi 1999, 20).

#### *2.5.1.2 Organizacija in naloge davčne službe v RS<sup>4</sup>*

Davčna uprava Republike Slovenije je organ v sestavi Ministrstva za finance. Sedež Davčne uprave Republike Slovenije je v Ljubljani. Davčno upravo Republike Slovenije sestavljajo generalni davčni urad in davčni uradi. Davčni uradi so organizacijske enote davčne uprave, ki se ustanovljajo za opravljanje nalog davčne službe na določenem območju ali za določeno področje dela. Izpostave in referati so teritorialne organizacijske enote davčnih uradov.

Davčno upravo Republike Slovenije vodi generalna direktorica oziroma generalni direktor, kateri vodi tudi Generalni davčni urad. Generalni direktor je za svoje delo in delo službe odgovoren ministru, pristojnemu za finance. Generalni direktor ima lahko dve namestnici oziroma namestnika, kateri mu pomagata pri vodenju. Generalni direktor določi namestnika, kateri ga nadomešča v primeru odsotnosti ali zadržanosti z vsemi pooblastili. Davčni urad vodi direktorica oziroma direktor. Direktor odloča v davčnem postopku na prvi stopnji. Direktor je za svoje delo in delo davčnega urada odgovoren generalnemu direktorju. Direktor ima namestnika. Namestnik nadomešča direktorja, kadar je ta odsoten ali zadržan.

---

<sup>4</sup> Povzeto po [www.durs.si](http://www.durs.si)

Davčna uprava Republike Slovenije izvaja naloge davčne službe v skladu z zakoni, ki urejajo obdavčevanje in postopek v zvezi z obdavčevanjem, zakonom, ki ureja inšpekcijski nadzor, z drugimi predpisi ter z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo, in v skladu s tem zakonom.

Generalni davčni urad organizira in usmerja delo službe, spremlja in proučuje njen razvoj ter ustrezno ukrepa za njeno pravilno delovanje; organizira delo davčnih uradov; nadzira delo davčnih uradov v poslovnih prostorih davčnih uradov in pri zavezancih za davek; zagotavlja enotno izvajanje predpisov s področja obdavčevanja in drugih predpisov z delovnega področja službe; organizira in skrbi za enotno izvajanje postopkov davčnega nadzora in davčne izvršbe; opravlja davčne preiskave in razvija metode in tehnike preprečevanja in odkrivanja davčnih prekrškov in dejanj v zadevah iz pristojnosti službe; odloča v upravnem postopku na prvi stopnji, kadar ta pristojnost izhaja iz zakonov ali drugih predpisov; vzpostavi, organizira, vzdržuje in vodi davčni register; zbira, obdeluje, hrani, daje na razpolago in razkriva podatke s področja dela službe; vzpostavi, vodi, vzdržuje in povezuje zbirke podatkov in evidenc s področja dela službe; določa vsebino informacijskega sistema, ga upravlja in skrbi za njegov razvoj, vključno z upravljanjem in razvijanjem sistema za elektronsko davčno poslovanje; predlaga obliko in vsebino obrazcev s področja dela službe; določa in izvaja programe za kadrovske, strokovne in tehnične razvoj službe; pripravlja, organizira in izvaja programe za izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje uslužbencev službe; skrbi za izvajanje predpisov skupnosti, sodeluje in izmenjuje podatke z organi skupnosti in pristojnimi organi držav članic EU; skrbi za izvajanje mednarodnih pogodb, ki obvezujejo Slovenijo, in sodeluje z davčnimi organi drugih držav in z mednarodnimi organizacijami ter s strokovnimi organizacijami s področja davčnega sistema; sodeluje z državnimi organi in drugimi strokovnimi organizacijami; skrbi za obveščanje javnosti o delu službe; opravlja druge naloge, določene s tem zakonom ali z drugimi predpisi.

Davčni urad opravlja odmero davkov in davčno izvršbo odmerjenih davkov; opravlja davčni nadzor in izvaja postopke davčne izvršbe; vodi davčne evidence; neposredno izvaja naloge davčnih preiskav; odloča v davčnem postopku na prvi stopnji, če ni z zakonom pristojnost odločanja prenešana na Generalni davčni urad ali na ministrstvo, pristojno za finance; izvaja postopke davčne izvršbe denarnih terjatev države in samoupravnih lokalnih skupnosti v skladu z zakonom, ki ureja splošni upravni postopek, in z zakonom, ki ureja prekrške; izvaja vračila preveč plačanih davkov in pripadajočih obresti; odloča v postopku o davčnih prekrških in o prekrških po tem zakonu na prvi stopnji; opravlja določene naloge s področja delovnih razmerij, strokovnega usposabljanja in izpopolnjevanja delavcev službe; sodeluje z drugimi inšpekcijskimi organi ter organi policije; daje strankam potrebne informacije o izvajanju predpisov o obdavčevanju in davčnem postopku; opravlja naloge v zvezi z vzdrževanjem davčnega registra; opravlja druge naloge, določene s tem zakonom ali z drugimi predpisi.

Posebni davčni urad opravlja naloge davčnega urada za: banke, hranilnice, zavarovalnice, družbe, ki prirejajo trajne klasične igre na srečo in posebne igre na srečo, ter družbe, ki prirejajo posebne igre na srečo v igralnih salonih, borze, borznoposredniške družbe, investicijske družbe, družbe za upravljanje, pokojninske družbe in klirinško-depotne družbe. Posebni davčni urad opravlja naloge davčnega urada tudi za gospodarske družbe, katerih skupni prihodki so v preteklem davčnem letu preseglj pet milijard tolarjev.

Državni zbor je 20. 03. 1996 sprejel Zakon o davčni službi, uporablja pa se od 1. 7. 1996. Davčna uprava je od tedaj organ v sestavi Ministrstva za finance. Kot je razvidno iz slike 2, je sestavljena iz:

- glavna urada s sedežem v Ljubljani;
- davčnih uradov, teh je 14 in imajo sedeže v Brežicah, Celju, Kočevju, Kopru, Kranju, Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, Novi Gorici, Novem mestu, Postojni, na Ptujju, v Trbovljah in Velenju;
- izpostav kot notranjih organizacijskih enot območnih davčnih uradov in
- posebnega davčnega urada s sedežem v Ljubljani.

**SLIKA 2: MINISTRSTVO ZA FINANCE V REPUBLIKI SLOVENIJI**



Vir: <http://www.gov.si>

Davčna služba deluje dvostopenjsko. Večina nalog, katere so neposredno vezane na davčnega zavezanca, se opravi na nivoju prve stopnje v obliki delovanja izpostav. Podporo in nadgradnjo temu delovanju daje izvajanje nalog davčnih uradov, kateri neposredno ali prek prenosa pooblastil odločajo o davčnih zadevah na prvi stopnji. Delovanje Glavnega davčnega urada predstavlja drugostopenjsko delovanje v smislu vodenja davčnih postopkov in izvaja naloge, katere Zakon o davčni službi in Pravilnik o notranji organizaciji DURS-a določata za posamezno raven oz. organizacijsko enot. Prikaz organizacijske strukture oziroma organigrama DURS-a je predstavljen v prilogi.

Odkar je Slovenija postala polnopravna članica skupnega evropskega trga, je morala slediti spremembam tudi področju delovanja davčne službe in samega ministrstva za finance. Zaradi tega smo v prilogi podrobno predstavili novo organizacijsko shemo ministrstva za finance (<http://www.sigov.si/mf/slov/predstavitev/organiz.htm>).

### 2.5.2 Carinska uprava RS<sup>5</sup>

Zaradi širšega pojmovanja davčne utaje, po kateri spadajo med davke tudi carinske dajatve, so za odkrivanje davčnih utaj pomembni tudi organi carinske službe. Hkrati je carina tudi sestavina osnove za določitev davčne obveznosti v ožjem pomenu besede (osnova za obračun DDV-ja). Z njegovo utajo je nastala posredna utaja DDV-ja. Organi carinske službe izvajajo naslednje naloge:

- carinski nadzor nad blagom, potniki in prevoznimi sredstvi;
- carinjenje blaga in storitev;
- kontrolo blaga, katerega uvoz in izvoz je posebej urejen;
- devizno-valutno kontrolo v mednarodnem potniškem in obmejnem prometu s tujino;
- preprečevanje in odkrivanje carinskih prekrškov, gospodarskih prestopkov in kaznivih dejanj v carinskem postopku;
- preprečevanje in odkrivanje deviznih prekrškov v mednarodnem potniškem in obmejnem prometu s tujino.
- vodenje upravnega postopka na prvi in drugi stopnji in postopka za prekrške na prvi stopnji,
- obdelavo in spremljanje evidenčnih in statističnih podatkov o uvozu in izvozu.

Prav tako so tudi tukaj nastale spremembe odkar je Slovenija v Evropski uniji. Podrobnejša shema Carinske uprave RS je v prilogi (<http://carina.gov.si/slov/lokacije/splosno.htm>).

### 2.5.3 Organ za notranje zadeve

Organi za notranje zadeve so pomembni pri odkrivanju davčnih utaj, zlasti pri sumu za kaznivo dejanje, saj imajo večja pooblastila, kot davčni in carinski organi, kateri so prav tako zadolženi za odkrivanje davčnih utaj. Večja pooblastila so določena v 148. členu Zakona o kazenskem postopku (Zakon o kazenskem postopku: 1994), po katerem morajo organi za notranje zadeve:

- ukreniti potrebno, da se izsledi storilec kaznivega dejanja, da se storilec ali udeleženec ne skrrije ali ne pobegne, da se odkrijejo in zavarujejo sledovi kaznivega dejanja in predmeti, kateri utegnejo biti dokaz in da se zberejo vsa obvestila, katera bi utegnila biti koristna za uspešno izvedbo kazenskega postopka;
- zahtevati potrebna obvestila od oseb; opraviti potreben pregled prevoznih sredstev, potnikov in prtljage; za nujno potreben čas omejiti gibanje na določenem prostoru; ukreniti, kar je potrebno v zvezi z ugotavljanjem istovetnosti oseb in predmetov; razpisati iskanje osebe in stvari, ki se iščejo; v navzočnosti odgovorne osebe opraviti pregled določenih objektov in prostorov podjetij in drugih pravnih oseb ter pregledati njihovo dokumentacijo ter drugo;
- na pisni predlog in z dovoljenjem preiskovalnega sodnika oziroma predsednika senata smejo organi za notranje zadeve zbirati obvestila tudi od oseb, ki so v priporu, če je to potrebno, da se odkrijejo druga kazniva dejanja iste osebe, njihovi udeleženci ali kazniva dejanja drugih storilcev; ta obvestila zbirajo v času in v navzočnosti osebe, ki jo določi preiskovalni sodnik oziroma predsednik senata;
- pooblaščen uradne osebe imajo pravico napotiti osebe, ki jih najdejo na kraju storitve kaznivega dejanja, ali osebe, ki imajo bivališče v tujini, k preiskovalnemu sodniku ali jih zadržati do njegovega prihoda, če bi morale dati za kazenski postopek pomembne

---

<sup>5</sup> Povzeto po Zakonu o carinski službi, 1999

podatke in če je verjetno, da jih pozneje ne bi bilo mogoče zaslišati ali s tem zavlačevati; zadržanje takih oseb na kraju storitve kaznivega dejanja ne sme trajati več kot šest ur.

Na podlagi zbranih obvestil sestavi organ za notranje zadeve kazensko ovadbo, v kateri navede dokaze, za katere je izvedel pri njihovem zbiranju.

## 2.6 Davčna reforma v Sloveniji

Slovenija je sistem posrednih davkov uskladila z EU sredi leta 1999. Priprava nove oblike obdavčitve potrošnje blaga in storitev je v Sloveniji trajala tri leta. Tisto, kar je bilo prej obdavčeno s prometnim davkom, je zdaj obdavčeno z DDV-jem.

Posebni prometni davek od cigaret in od alkohola so nadomestile trošarine, s katerimi so obdavčena tudi mineralna olja. Zakon o davku na dodano vrednost uveljavlja v Sloveniji dve stopnji (Denar 2003b: 5):

- splošno (20 %);
- nižjo (8,5 %) stopnjo.

Nižja stopnja DDV-ja med drugim velja za hrano ljudi in živali, zdravila in medicinske pripomočke, gradnjo, obnovo in vzdrževanje stanovanj ter prevoz potnikov.

Zavezanci za DDV so osebe, pri katerih vrednost opravljenega obdavčljivega prometa v zadnjih 12 mesecih presega 5 milijonov tolarjev in jim je bila izdana odločba o zavezanosti za DDV. Pri osebah, ki opravljajo dejavnost kmetijstva in gozdarstva velja, da se morajo obvezno vključiti v sistem DDV-ja, če skupni katastrski dohodek vseh članov gospodinjstva letno presega znesek 1,5 milijona tolarjev. Oseba, ki opravlja dejavnost, vendar v manjšem obsegu od predpisanega, se lahko vključi v sistem DDV prostovoljno (Prav tam: 5).

Na področju neposrednih davkov je Slovenija reformo davčnega sistema izvedla konec leta 1993<sup>6</sup>. Takrat sta bila uvedena davek na dobiček kot glavni podjetniški davek in dohodnina kot glavni osebni davek. Sistem neposrednih davkov se bo v prihodnje prilagajal harmonizaciji pravil, katere bo uvajala EU.

Slovenija si je zagotovila prehodna obdobja davčne reforme. V pogajanjih ob vstopu v EU se je Slovenija zavezala, da bo pri spreminjanju davčnega sistema v prihodnje upoštevala Kodeks obnašanja EU, kateri je usmerjen predvsem v nediskriminatorno obravnavo nerezidentov na območju nacionalnih gospodarstev.

Vzajemna pomoč in sodelovanje med Slovenijo in EU je potekala v okviru sistema VIES (izmenjava podatkov o DDV), SEED (izmenjava podatkov za trošarine), FISCALIS (izobraževanje) in SCENT (ukrepanje zoper zlorabe). Slovenija sprejema tudi Konvencijo o arbitraži, ki ureja reševanje sporov v primerih dvojnega obdavčevanja (Denar 2003b: 6).

V pogajanjih si je Slovenija zagotovila naslednja prehodna obdobja in trajne izjeme od skupnega pravnega reda (Prav tam: 6):

---

<sup>6</sup> Dohodnina in davek od dobička pravnih oseb sta bila uvedena že konec leta 1990, zakona pa smo začeli uporabljati 1. januarja 1991

- prehodno obdobje za pripravo jedi: (Slovenija bo lahko za pripravo jedi uporabljala nižjo stopnjo DDV-ja do konca prehodnega obdobja, katero po direktivi velja za vse sedanje države članice EU. To obdobje se končuje z letom 2007 in ga EU lahko podaljša. Slovenija je v pogajanjih glede uporabe nižje stopnje DDV-ja za pripravo jedi dosegla, da bo njen status tudi po letu 2007 lahko izenačen s statusom ostalih držav članic EU. K pristopni pogodbi je zato dodana izjava, da če iz postopkov v organih EU v letu 2007 ne bo jasno, da se prehodno obdobje iz omenjene direktive konec tega leta resnično zaključuje, bo Slovenija Evropski komisiji predlagala, naj pripravi poročilo o prehodnem obdobju, ki velja za Slovenijo. To poročilo bo moralo vsebovati vpliv na delovanje notranjega trga in možne škodljive posledice za slovenski gostinski sektor, še posebej izgube delovnih mest in posledičen porast neprijavljenega zaposlovanja in vpliv na rast cen na končnega potrošnika. Poročilo bo podlaga za odločitev Evropske komisije, da se Sloveniji glede nižje stopnje obdavčitve tudi po letu 2007 dodeli enak status, kot ga bodo glede tega imele države članice EU);
- prehodno obdobje za gradnjo, obnovo in vzdrževanje vseh stanovanjskih objektov ter posebnih objektov za bivanje in življenje invalidov: (Slovenija bo lahko do 31. decembra 2007 na tem področju uporabljala nižje stopnje, po tem roku pa le za stanovanjske objekte, ki so del socialne politike);
- drugačna določitev višine praga za obdavčitev davčnih zavezancev za DDV: (Slovenija bo lahko ohranila sedanjo zakonsko ureditev, ki določa prag v višini 5 milijonov tolarjev (25.000 evrov) za letni obseg prometa blaga in storitev oziroma 1,5 milijona tolarjev (7.500 evrov) za dejavnost kmetijstva in gozdarstva);
- postopna uveljavitev zahtevane višine trošarine za cigarete do 31. decembra 2007 v skladu z novo Direktivo o strukturi in stopnjah trošarin na predelani tobak: (Višino trošarine v prehodnem obdobju bo Slovenija poviševala postopno, tako da bo 1. januarja 2008 dosegla najmanj 64 evrov za 1.000 kosov cigaret, hkrati pa že od 1. januarja 2004 trošarina ne sme biti nižja od 57 odstotkov drobnoprodajne cene najboljše prodajanih cigaret).

V začetku leta 2005 je začela veljati nova davčna zakonodaja. Spremembe so nastale pri Zakonu o dohodnini in Zakonu o davku na dodano vrednost. V kolikšni meri bodo te spremembe vplivale na zmanjševanje davčnih utaj, je še prezgodaj predvidevati.

## 2.7 Davčni nadzor

Vsakdo razume pomen plačevanja davkov. Ko pride povprečni davkoplačevalec v skušnjava, da bi utajil davke, ocenjuje tveganost in morebitno koristnost takšnega početja predvsem skozi to, kakšne so možnosti, da ga oblasti pri utaji odkrijejo, in kakšen je razpon možnih kazni v primerjavi z njegovimi dohodki. Razumni davkoplačevalec se ob poostritvi nadzora nad plačevanjem davkov na povečanje tveganja odzove tako, da manj goljufa. Vendar v praksi na vestnost plačevanja davkov vpliva tudi »privzgojena« davčna morala.

Davkoplačevalec venomer tehta svoje davčno ravnotežje. Najpomembnejši je njegov občutek o razmerju med plačanimi davki in opravljenimi državnimi storitvami. Kadar imamo občutek, da država dobro gospodari z denarjem, zbranim z davki, smo veliko bolj pripravljeni izpolnjevati svoje davčne obveznosti in obratno.

Davčni nadzor lahko podre morebitno davčno ravnotežje »poštenega« davkoplačevalca. To se zgodi, če je storil napako nenamerno in ga zato strogo kaznujejo, še posebej, če istočasno

opazi, če se goljufov ne ujame. V takšnih primerih se lahko lastna pripravljenost pravilnega plačevanja davkov zmanjša, pride do izogibanja davkom in do manjših davčnih prilivov. Davčni nadzor mora biti kakovosten, korekten, pravičen, opravljen s pravo mero občutka, da se ne bi porušilo davčno ravnotežje poštenega davkoplačevalca (Denar 2003a: 11).

Vsaka država vzdržuje nek nivo davčnega nadzora. Kakšen je ta nivo, je odvisno predvsem od davčne morale davkoplačevalcev, od njihove pripravljenosti plačevati davke in od tega, kako je država zadovoljna z višino davčnih prihodkov. Verjetno ni države, ki se ji ne bi kdaj zazdelo, da bi morala poostriiti davčni nadzor, pobrati več davkov in s tem zapolniti vrečo brez dna (proračun).

### *2.7.1 Inšpekcija kot del davčnega nadzora*

Davčni nadzor obsega kontrolo, revizijo in inšpekcijo. Kontrola je nadzor nad tekočimi dogajanjem (poslovanjem, plačevanjem davkov itd.). Revizija je naknadni pregled zaradi presoje o pravilnosti (poslovanja, rezultatov, odločbe, sodbe ipd.), ki jo opravljajo strokovno usposobljeni ljudje z visokimi moralnimi kvalitetai, vendar brez posebnih javnih pooblastil. Inšpekcija je tudi naknadni pregled zaradi presoje o pravilnosti, vendar jo opravljajo osebe, ki imajo posebna pooblastila za svoje delovanje. Inšpektorji imajo praviloma pravic in dolžnost določiti in odločiti o dejanjih za odpravo odkritih nepravilnosti. To storijo z odločbo, če so izrecno pooblašeni po zakonu, ali pa obvestijo druge organe, ki so pristojni za odločanje o odpravi nepravilnosti (Denar 2003b: 13).

Inšpektorji so tudi tesno povezani z organi pregona, saj so za nepravilnosti, katere odkrivajo, zagrožene kazni. Inšpekcija ima dva pomena (Denar 2003a: 14):

1. nadzor, pregled, kontrolo;
2. organ nadzora, javno nadzorno službo.

Nadzorov je lahko več vrst in oblik. V nadaljevanju so naštetih najpomembnejši: (Prav tam: 14):

- notranji,
- zunanji,
- funkcionalni,
- stalen,
- občasen ali periodičen,
- predhoden, tekoči ali naknaden,
- formalen ali vsebinski itd.

Teorija loči tudi več metod nadzora. Najpomembnejše so (Prav tam: 14):

- splošne (indukcijska, dedukcijska in izkustvena);
- posebne metode (progresivna, retrogradna, metoda na preskok itd.),

Metoda na preskok se pogosto uporablja, pomeni pa, da inšpektor pregleduje vsak peti ali deseti dan v mesecu, ali vsak peti ali deseti račun. Tej metodi nasprotna je metoda, po kateri se pregledajo vse knjizbe enega dne, meseca ali leta, vendar se v praksi uporabljata obe skupaj, saj je prva lahko preveč površna, druga pa preveč zamudna (Denar 2003a, 14 – 15).



Kadar želi inšpektor biti popolnoma prepričan v pravilnost knjiženja vsakega poslovnega dogodka, mu ne preostane nič drugega, kot da preveri vsak poslovni dogodek pri zavezancu in pregledal vsako posamezno knjižbo. Ker je to nemogoče, tudi davčni inšpektorji opravljajo preglede z uporabo kakšne od metod. Pravilen rezultat inšpekcijskega pregleda je zelo odvisen od tega, kako pravilna oziroma primerna je izbrana metoda za pregled pri posameznem zavezancu. Vsekakor mora biti dokumentacija podlaga pri uporabi katere od metod.

### *2.7.2 Načela davčnega nadzora*

Najpomembnejša načela po katerih se mora ravnati inšpektor, so (Denar 2003a: 14):

- načelo objektivnosti, po katerem mora pri pregledu enako pozorno preveriti vsa dejstva, ne glede na to ali so v škodo ali korist zavezanca;
- načelo proporcionalnosti: po njem naj se inšpekcijski pregled osredotoča samo na dejstva, ki so pomembna za ugotavljanje davčnega dolga, trajanje pregleda pa naj bo v okviru nujnih meja;
- načelo zakonitosti, zaščite pravnega interesa, učinkovitosti, materialne resnice, pravice zavezanca do zaslišanja, načelo samostojnosti in neodvisnosti inšpektorja, ekonomičnost postopka in še nekatera.

Inšpekcijski pregled obsega preverjanje pravilnosti in pravočasnosti obračunavanja davkov, poslovanja davčnih zavezancev, preverjanje knjigovodskih in drugih evidenc, ugotavljanje neprijavljenih dohodkov in odrejanje ukrepov, določenih z Zakonom o davčni službi (1. odstavek 15. člena) (Denar 2003a: 14).

Da bi organi, ki opravljajo inšpekcijski pregled, kontrolo in revizijo, svoje delo lahko dobro opravili, mora biti izpolnjen osnovni pogoj, da so od tistega, ki ga pregledujejo, neodvisni in da je inšpekcijski organ organizacijsko, kadrovsko in finančno samostojen oziroma ni odvisen od nikogar in ničesar v državi (Denar 2003a: 15).

Inšpektorji se morajo, če hočejo svoje delo opravljati dobro, nenehno izpopolnjevati in izobraževati. Zaradi tega bi jim vsaka država morala nuditi dovolj denarja za domačo in tujo literaturo, različne seminarje, podiplomsko izobraževanje, učenje tujih jezikov ipd. (Denar 2003a: 15 – 16).

### *2.7.3 Metode inšpekcijskega pregleda*

Odmerjanje, obračunavanje, pobiranje, izterjava davkov in nadzor nad plačevanjem davkov se opravlja po določilih Zakona o davčni službi, Zakona o davčnem postopku in Zakona o splošnem upravnem postopku.

Davčni inšpektor poleg preverjanja formalne in materialne pravilnosti, tj. zakonitosti davčnega poslovanja zavezanca, lahko pogleda tudi globlje in temeljiteje. Pregleda lahko elemente, ki so bili uporabljeni za določitev posamezne davčne osnove. Uporabi lahko tudi primerljive podatke iz gospodarskega okolja in tudi druge elemente, s katerimi si lahko pomaga pri določitvi prave davčne osnove, npr. osebno premoženje. Davčno osnovo lahko ob izpolnitvi zakonskih razlogov oceni (Denar 2003c: 10).

Različne metode inšpekcijskega pregleda se v nobenem primeru ne uporabljajo v čisti obliki. Večinoma gre za mešanje in medsebojno prepletanje različnih metod. To davčnemu organu v določeni meri nudi kritje za ugotovljen rezultat inšpekcijskega pregleda, saj do njega pride iz različnih zornih kotov in na različne načine. Na ta način lahko posamezne metode inšpekcijskega pregleda posamično in medsebojno jamčijo za njegov pravilen izid.

### *2.7.3.1 Neposredne metode*

Neposredne inšpekcijske metode zajemajo pretežno konkretno preverjanje listin, kajti do natančnih ugotovitev lahko pridemo samo s pomočjo posameznih listin. Težišče inšpekcijskega pregleda je na določenih skupinah dejstev in časovnih obdobjih.

Za področje proizvodnih stroškov in njihove razmejitev od ostalih stroškov poslovanja je tako posebej pomemben periodični izračun stroškov konkretnega podjetja. Če je potrebno, lahko tudi razčlenitev izkaza uspeha prek cenitve pripelje do kar najbolj točnega zajetja proizvodnih stroškov. Pri časovnih razmejitvah, zlasti pri rezervacijah in popravkih vrednosti, so poleg tega pomembne konkretne okoliščine poslovanja iz bližnje preteklosti. Iz konkretnih številok poslovanja za preteklo obdobje treh do petih let lahko sklepamo o prihodnjem razvoju, ki ga je treba upoštevati (Denar 2003c: 10 – 11).

Vse to je v območju neposrednega dosega, kamor spada po potrebi tudi pridobivanje informacij od davčnega zavezanca oziroma njegovih uslužbencev, lahko pa tudi od tretjih oseb. Bolj ko so ugotovitve o konkretnih potekih netočne, bolj se davčni organ pri delu opira na dodatne, dopolnilne in včasih tudi delne cenitve.

### *2.7.3.2 Posredne metode*

Pogosto se uporabljajo posredne inšpekcijske metode. Tudi tukaj izhajamo iz stroškovnih izračunov s konkretnimi številkami, vendar so potrebni kontrolni izračuni, ki konkretni poslovni izid primerjajo z drugimi in tako omogočajo ustrezna sklepanja o davčni pravilnosti.

Pri posrednih metodah razlikujemo naslednje metode glede davčne pravilnosti (Denar 2003c: 11):

- računske inšpekcijske metode, pri čemer se uporabijo podatki iz računovodstva in se jih z davčnega vidika razčleni in obdelava;
- gospodarske inšpekcijske metode, katere zajemajo kontrolo celotnega poslovnega obsega in celotnega finančnega poslovanja;
- metode primerjave poslovanja, pri čemer gre za primerjavo kazalnikov ali za preverjanje s primerjalnimi podatki (notranja in zunanja primerjava);
- kontrola sistema, katera se uporablja pri večjih oziroma velikih podjetjih, govorimo pa v bistvu za preverjanje pravil računovodsko-računalniškega postopka postopka, ki so odgovorna za davčno pravilno obdelavo dejstev, ne gre pa toliko za raziskovanje posameznih dejstev ali posameznih računovodskih področij podjetja.

Z računalniško obdelavo podatkov so se pogoji davčnega inšpekcijskega pregleda in pogoji posameznih inšpekcijskih postopkov bistveno spremenili v primerjavi z nekdanjimi možnostmi. Možnosti, ki jih nudi računalnik, po eni strani bistveno obogatijo kontrolne in primerjalne možnosti, po drugi strani pa v določeni meri osiromašijo inšpekcijske postopke.

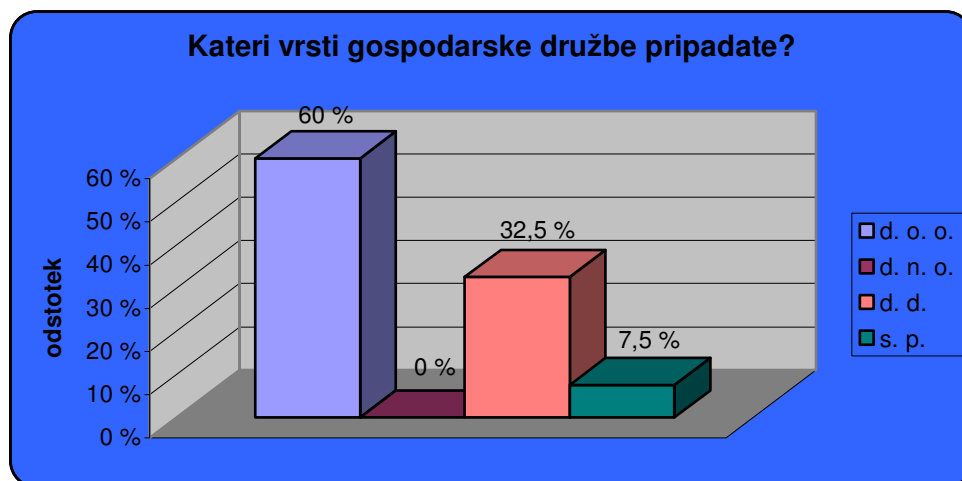
Stroj namreč precej samostojno izpelje inšpekcijski pregled in izvrše samo izid, tako da inšpekcijski pregled pravzaprav opravi računalnik, ne pa inšpektor, zato ostane inšpektorju samo to, da kontrolira pravilnost sistema in pravilnost poteka postopka v računalniku (Denar 2003c: 11).

### 3 EMPIRIČNI DEL

Raziskavo smo naredili na podlagi ankete, katere populacija so bila naključno izbrana podjetja iz Celja z okolico. Ankete smo poslali po pošti 75 naključno izbranim podjetjem, od tega smo dobili 40 rešenih anket.

#### 3.1 Rezultat raziskav in njihova interpretacija

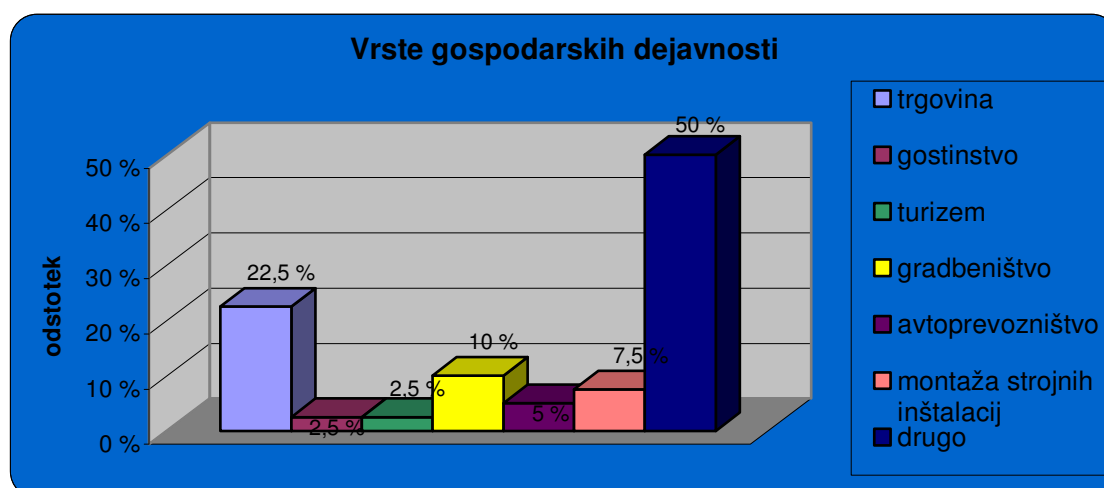
##### 1. Kateri vrsti gospodarske družbe pripadate?



Med naključno izbranimi anketiranimi podjetji je bilo največ družb z omejeno odgovornostjo (60 %), nato delniških družb (32,5 %) in samostojnih podjetnikov posameznikov (7,5 %). Družba z neomejeno odgovornostjo ni bila med rešenimi anketami.

##### 2. S katero gospodarsko dejavnostjo se ukvarjate?

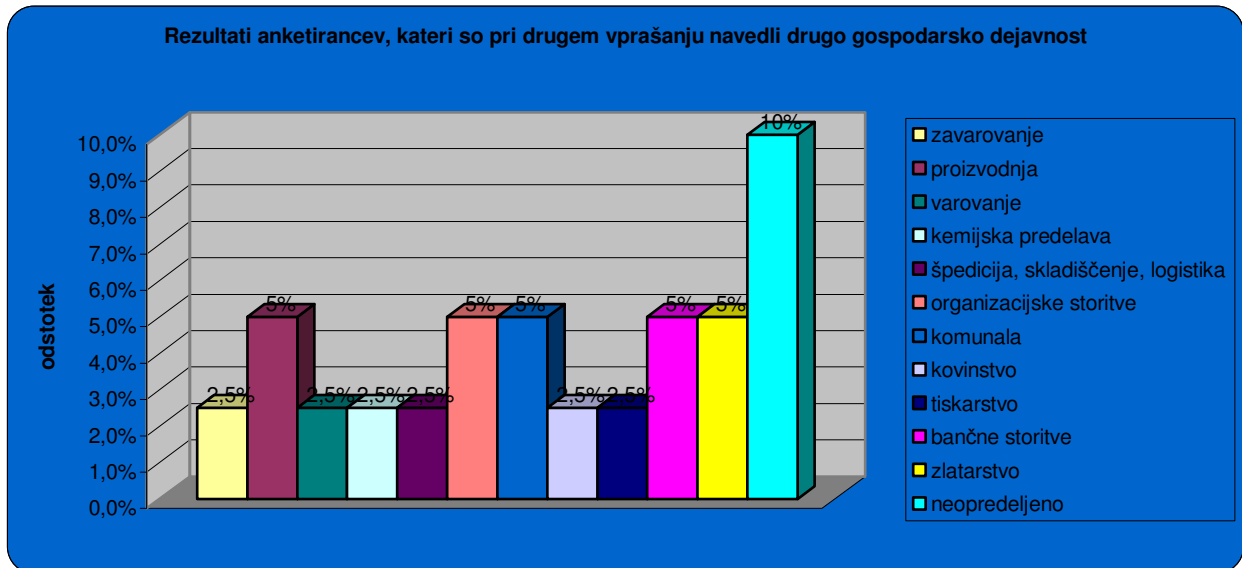
###### a) Vrste gospodarskih dejavnosti:



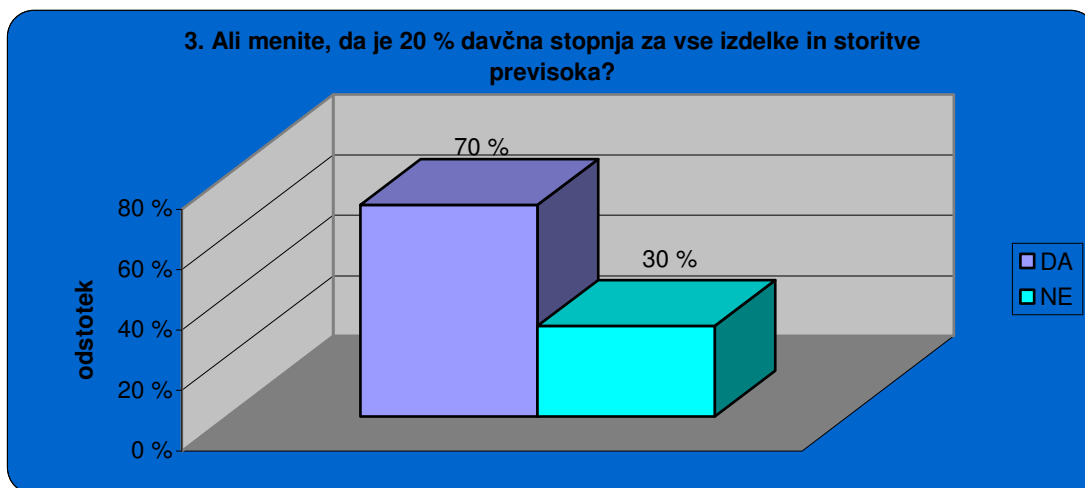
Med anketiranimi podjetji je 22,5 % tistih, ki se ukvarjajo s trgovinsko dejavnostjo, 10% z gradbeništvom, 7,5 % z montažo strojnih inštalacij, 5 % z avto prevozništvom, 2,5 % z

gostinstvom, prav tako 2,5 % s turizmom, 50 % je tistih, ki so navedli drugo dejavnost, kar je razvidno iz naslednjega grafa.

**b) Rezultati anketirancev, kateri so pri drugem vprašanju navedli drugo gospodarsko dejavnost**

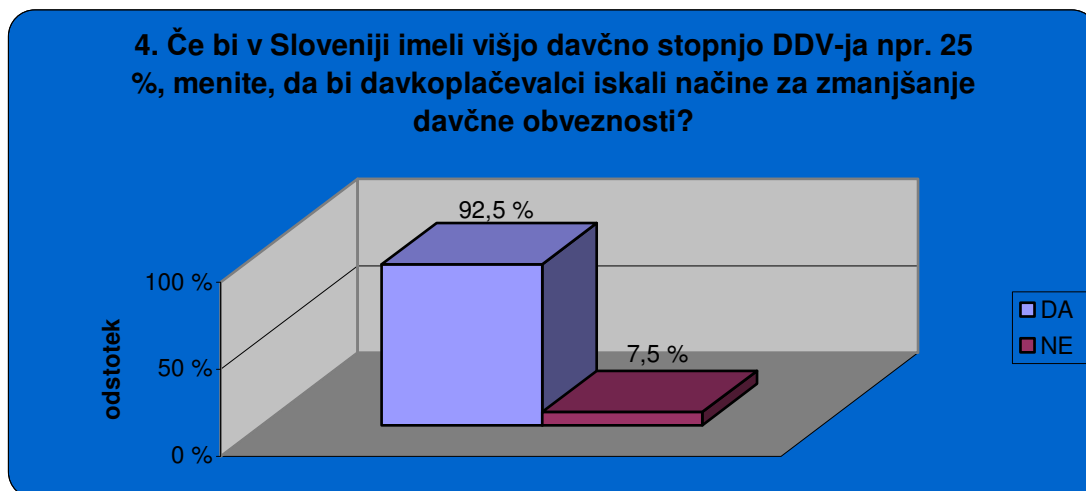


**3. Ali menite, da je 20 % davčna stopnja za vse izdelke in storitve previsoka?**



Kot smo že vnaprej pričakovali, 70 % anketiranih podjetij meni, da je davčna stopnja previsoka, medtem ko se 30 % anketiranih strinja z višino davčne stopnje.

4. Če bi v Sloveniji imeli višjo davčno stopnjo DDV-ja npr. 25 %, menite, da bi davkoplačevalci iskali načine za zmanjšanje davčne obveznosti?



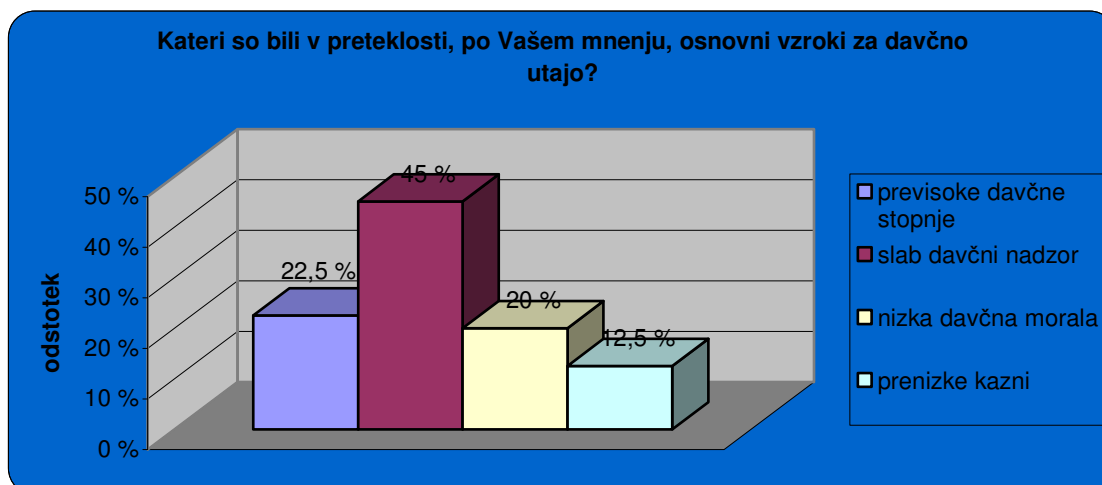
Med vsemi anketiranimi podjetji je 92,5 % tistih, ki menijo, da bi davkoplačevalci iskali načine za zmanjšanje davčne obveznosti, če bi v Sloveniji imeli višjo davčno stopnjo. 7,5 % pa jih meni, da teh načinov ne bi iskali.

5. Bi v primeru previsoke davčne stopnje prenesli poslovna sredstva v drugo državo, katera ima nižjo davčno stopnjo?



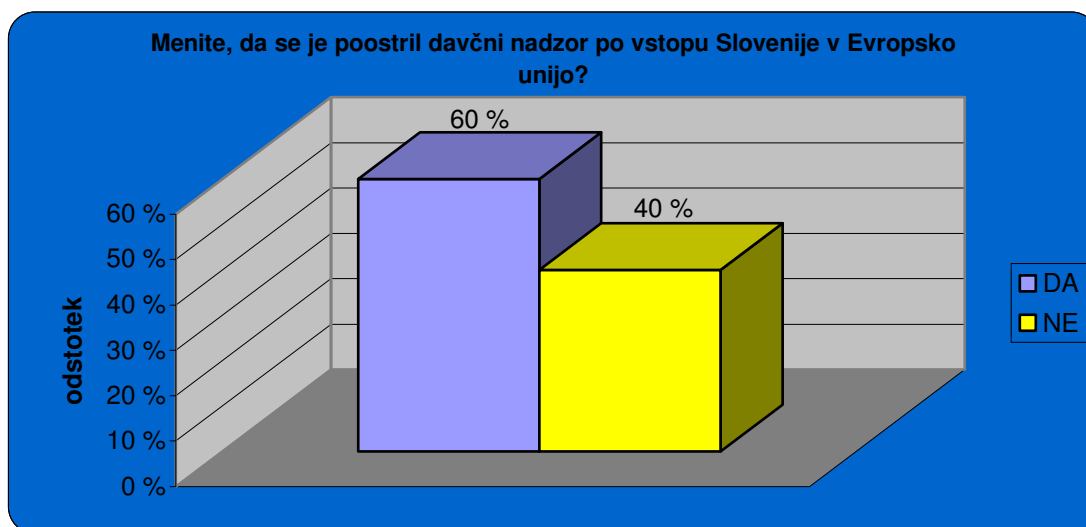
Podjetja imajo možnost, da prenesejo svoja poslovna sredstva v drugo državo, kjer je cenejša delovna sila, nižja davčna stopnja, ipd. 57,5 % anketiranih podjetij svojih poslovnih sredstev ne bi preneslo v drugo državo, 42,5 % pa bi jih.

## 6. Kateri so bili v preteklosti, po Vašem mnenju, osnovni vzroki za davčno utajo?



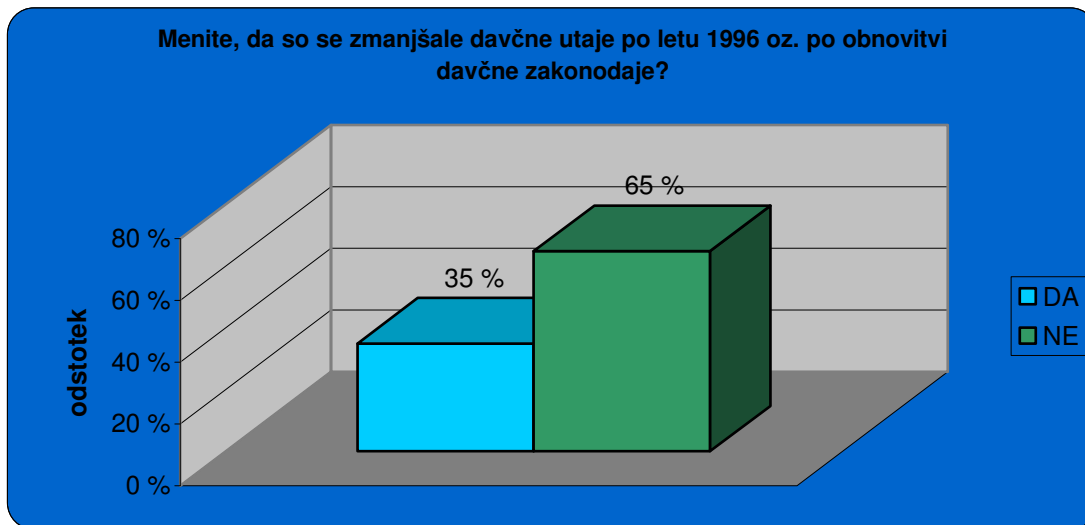
Cilj naše raziskovalne naloge je, da ugotovimo vzroke za utajo davkov. Iz tega grafa lahko ugotovimo, da 45 % anketiranih podjetij vidi vzroke v slabem davčnem nadzoru, 22,5 % v previsoki davčni stopnji, 20 % v nizki davčni morali in samo 12,5 % v pre nizkih kazni.

## 7. Menite, da se je poostril davčni nadzor po vstopu Slovenije v Evropsko unijo?



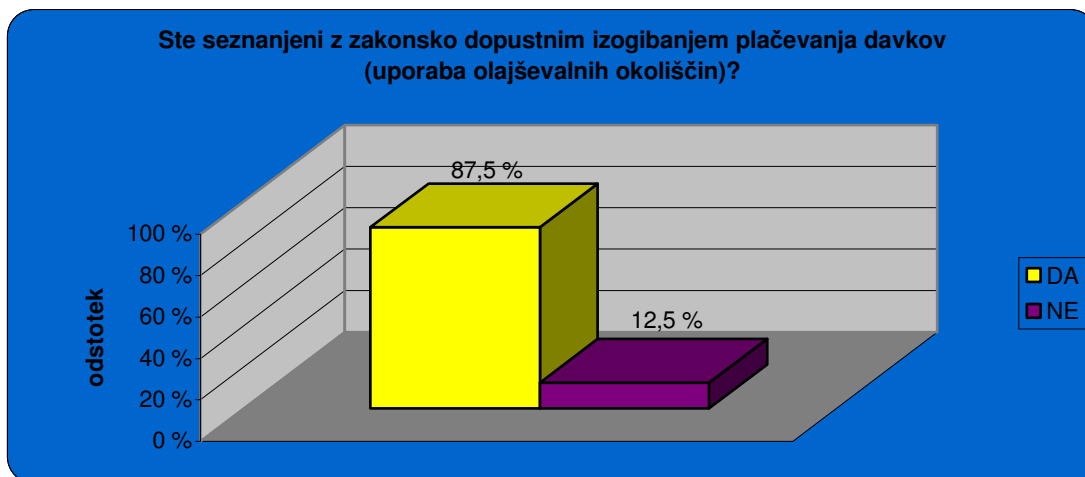
60 % anketiranih podjetij meni, da se je davčni nadzor po vstopu Slovenije v Evropsko Unijo poostril, medtem ko 40 % anketiranih meni, da se davčni nadzor ni poostril.

**8. Menite, da so se zmanjšale davčne utaje po letu 1996 oz. po obnovitvi davčne zakonodaje?**



65 % anketiranih meni, da se davčne utaje po letu 1996 oz. po obnovitvi davčne zakonodaje niso zmanjšale, le 35 % pa jih meni, da je prišlo do sprememb.

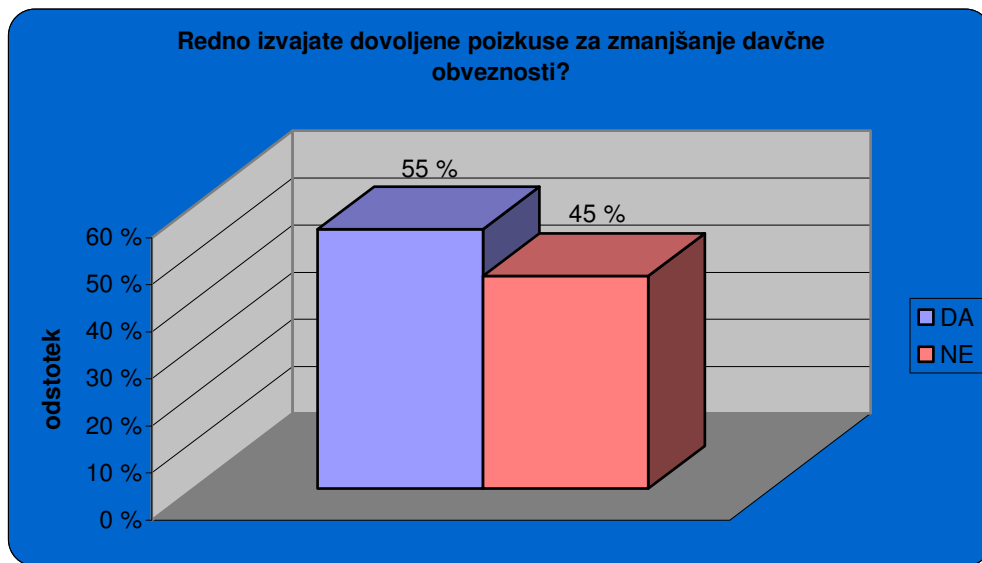
**9. Ste seznanjeni z zakonsko dopustnim izogibanjem plačevanja davkov (uporaba olajševalnih okoliščin)?**



Davkom se lahko izognemo, vendar le na zakonit način, tako da uporabljamo olajševalne okoliščine. 87,5 % anketiranih podjetij je seznanjenih z zakonsko dopustnim izogibanjem plačevanja davkov, 12,5 % pa ni seznanjenih.

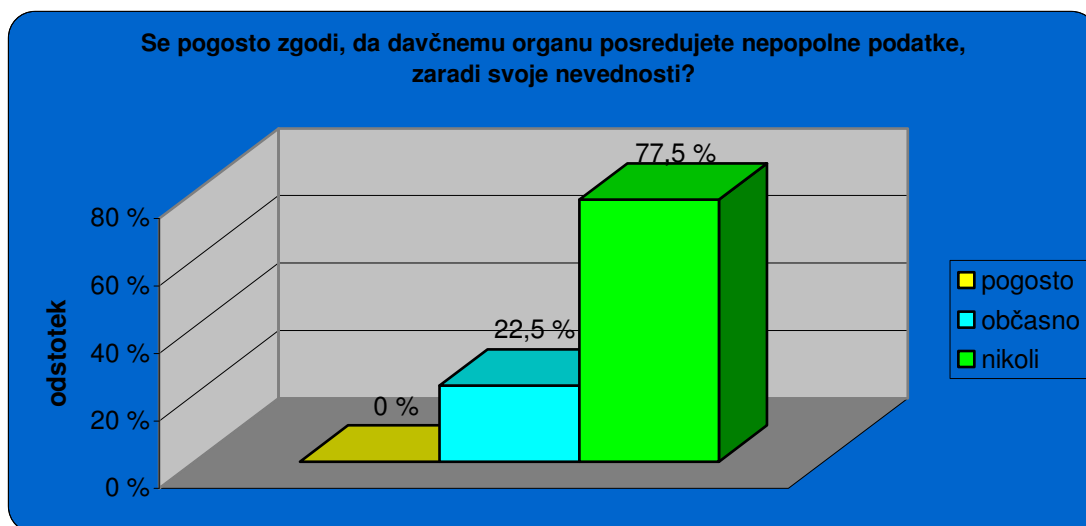


## 10. Redno izvajate dovoljene poizkuse za zmanjšanje davčne obveznosti?



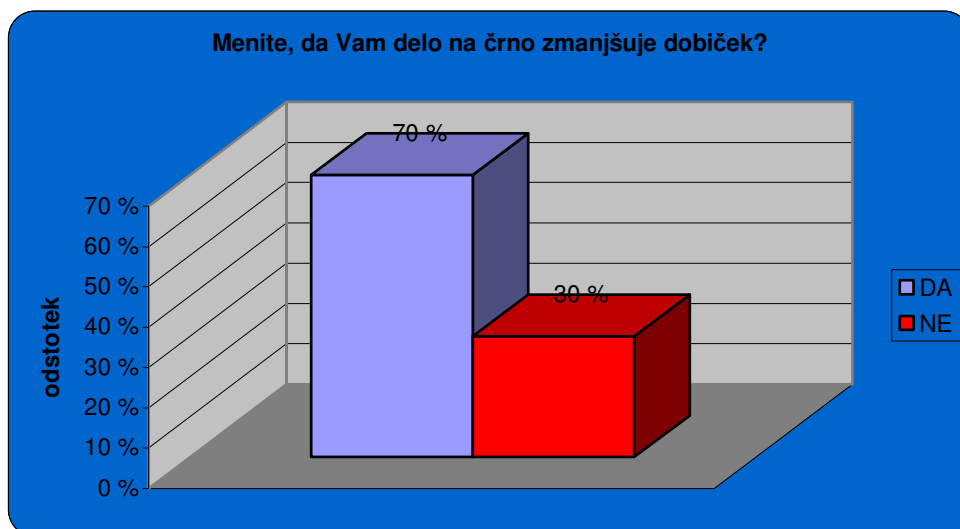
Podjetje lahko svojo davčno obveznost tudi zmanjša, vendar 55 % anketiranih redno izvaja dovoljene poizkuse za zmanjšanje svojih davčnih obveznosti, 45 % pa svojih davčnih obveznosti redno ne zmanjšuje.

## 11. Se pogosto zgodi, da davčnemu organu posredujete nepopolne podatke, zaradi svoje nevednosti?



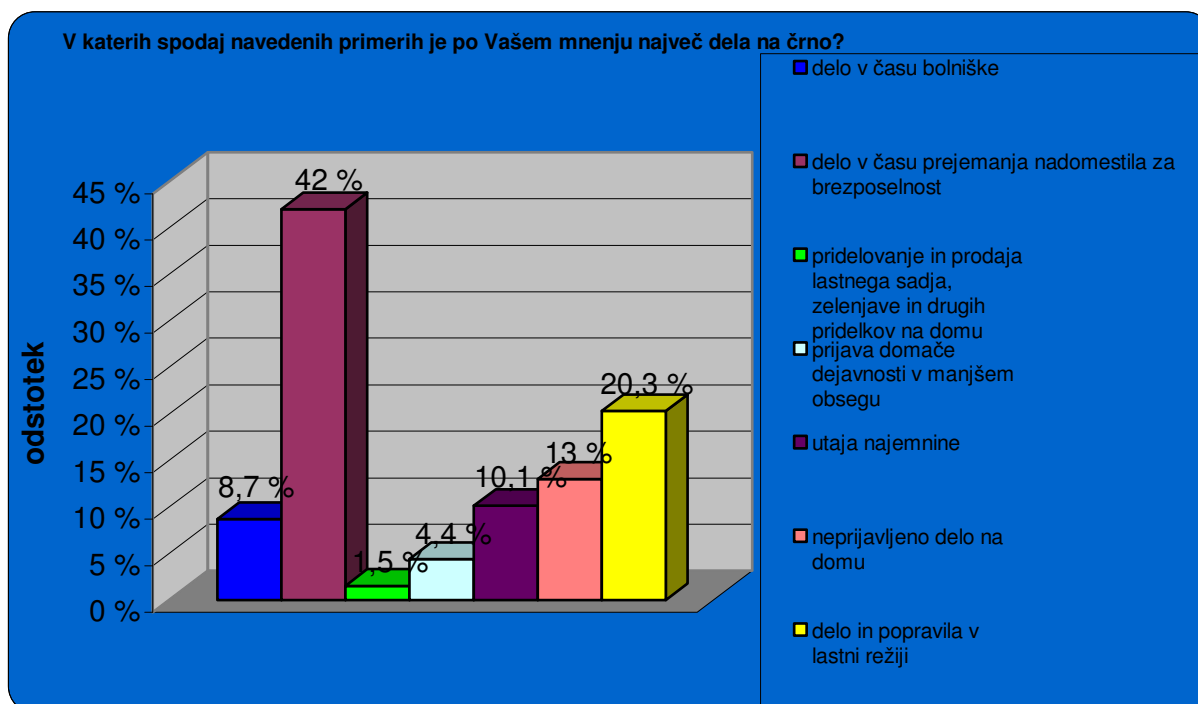
Pri posredovanju podatkov davčnemu organu so anketirana podjetja dokaj natančna, saj 77,5 % anketiranih nikoli ne posreduje napačnih podatkov, 22,5 % jih to stori občasno. Nobenemu podjetju se ne zgodi, da davčnemu organu nikoli ne bi posredovali napačnih podatkov.

## 12. Menite, da Vam delo na črno zmanjšuje dobiček?



70 % anketiranih podjetij meni, da jim delo na črno zmanjšuje dobiček, medtem ko 30 % anketiranih nima takšnega mnenja.

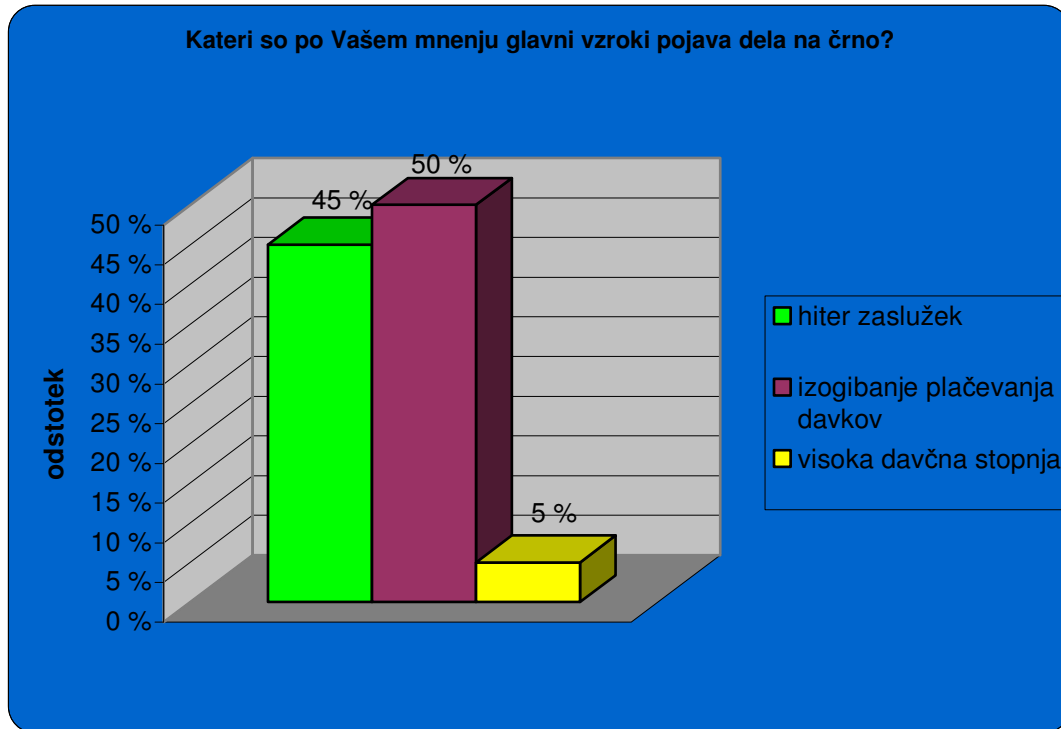
## 13. V katerih spodaj navedenih primerih je po Vašem mnenju največ dela na črno?



Delo na črno, ki se pojavlja v različnih oblikah, je prav tako utaja davkov. Kot smo predvidevali, je največ dela na črno v času prejemanja nadomestila za brezposelne (42 %). 20,3 % anketiranih podjetij meni, da se delo na črno pojavlja kot popravilo v lastni režiji, 13 % kot neprijavljeno delo na domu, 10,1 % kot utaja najemnin, 8,7 % kot delo v času bolniške,

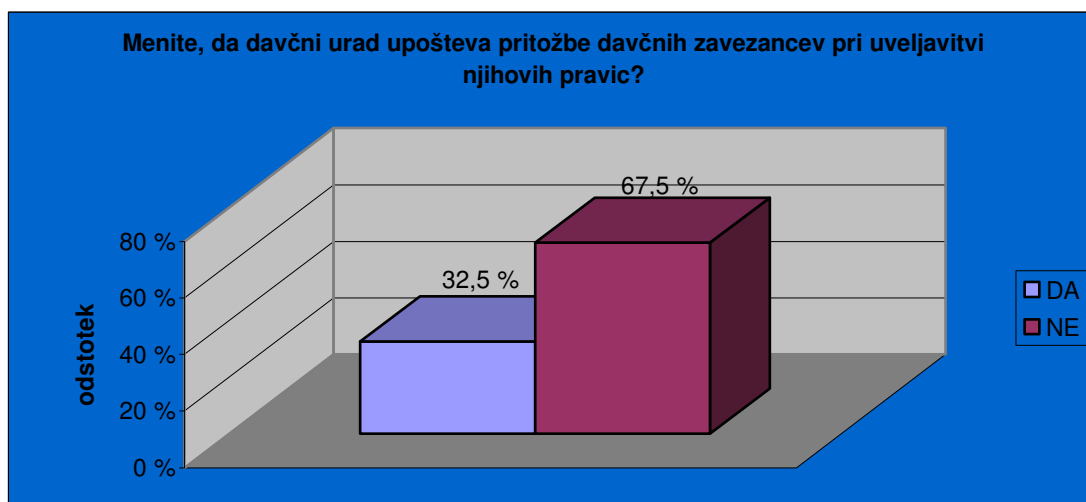
4,4 % kot prijava domače dejavnosti v manjšem obsegu in samo 1,5 % kot pridelovanje in prodaja lastnega sadja na domu.

#### 14. Kateri so po Vašem mnenju glavni vzroki pojava dela na črno?



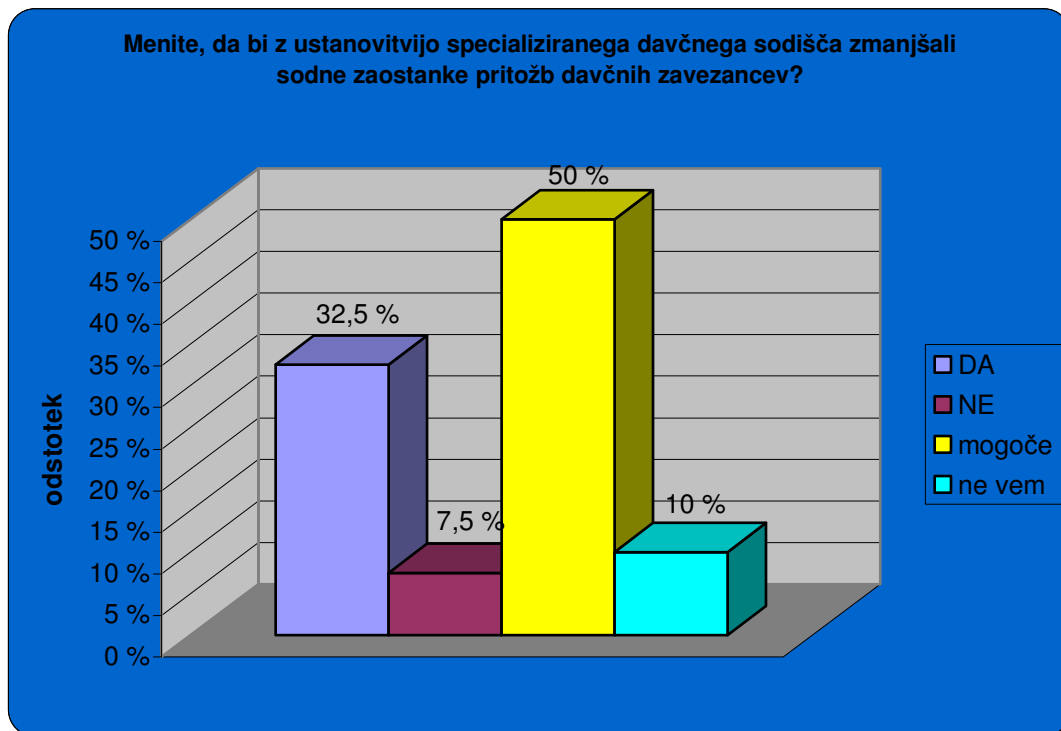
50 % anketiranih podjetij meni, da je glavni vzrok pojava dela na črno, izogibanje plačevanju davkov, 45 % vidi vzrok pri hitrem zaslužku in 5 % pri visoki davčni stopnji.

#### 15. Menite, da davčni urad upošteva pritožbe davčnih zavezancev pri uveljavitvi njihovih pravic?



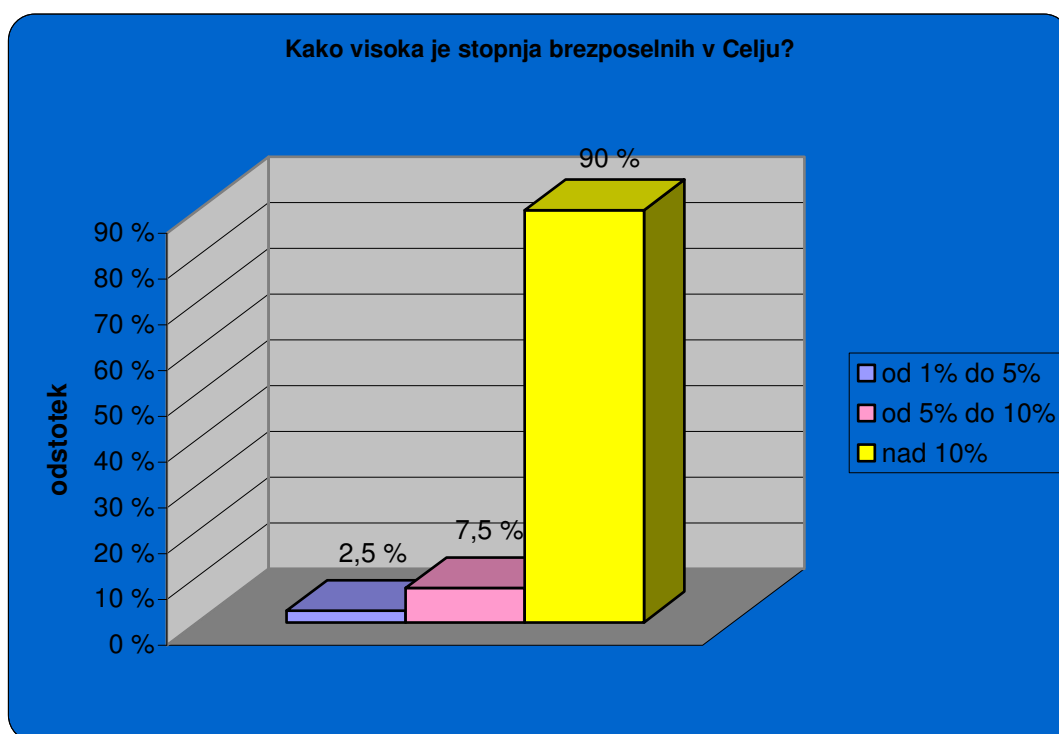
Znano je, da se davčni zavezanci lahko pritožijo pri davčnem uradu glede svojih pravic. 67,5 % jih meni, da njihove pravice niso upoštevane, 32,5 % anketiranih podjetij pa meni, da so upoštevane.

**16. Menite, da bi z ustanovitvijo specializiranega davčnega sodišča zmanjšali sodne zaostanke pritožb davčnih zavezancev?**



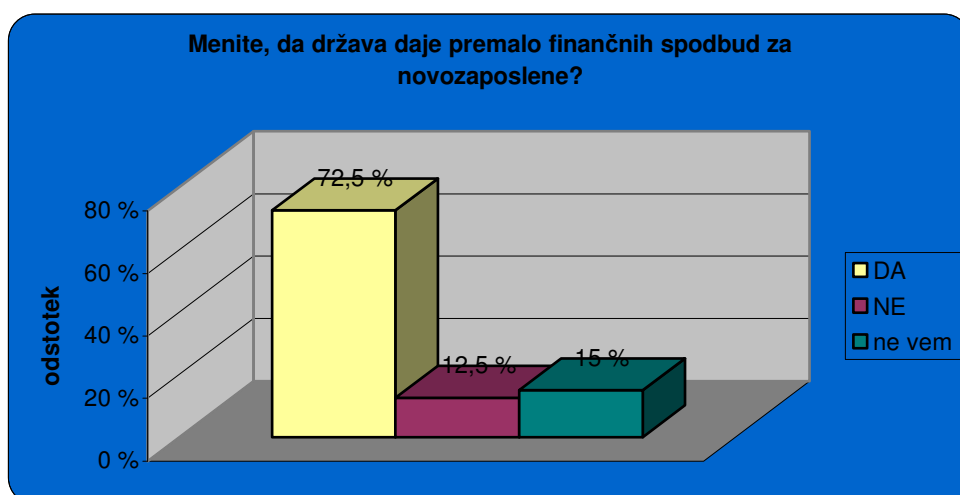
Pri pritožbah nad davčnim organom nastanejo sodni zaostanki, kateri so kljub učinkovitemu davčnemu sistemu v zaostanku. Z ustanovitvijo specializiranega davčnega sodišča, bi se sodni zaostanki pritožb lahko zmanjšali. 50 % anketiranih podjetij meni, da bi to lahko bilo mogoče, 32,5 % anketiranih je prepričanih v obstoj specializiranega davčnega sodišča, 10 % anketiranih se ne more odločiti oz. ne vedo, 7,5 % pa nima takšnega mnenja.

## 17. Kako visoka je stopnja brezposelnih v Celju?



Kar 10 % anketiranih podjetij meni, da je stopnja brezposelnosti več kot 10 %. 7,5 % anketiranih podjetij meni, da je stopnja brezposelnosti med 5 in 10%, 2,5% jih meni, da se stopnja brezposelnosti giblje pod 5 %.

## 18. Menite, da država daje premalo finančnih spodbud za novozaposlene?



Največ (72,5 %) anketiranih podjetij meni, da država daje premalo finančnih spodbud za novo zaposlene delavce, 15 % anketiranih s tem ni seznanjena in 12,5 % anketiranih ne vidi vzroka pri premajhnih finančnih spodbudah.

### **3.2 Rezultati zastavljenih hipotez**

Pred izvedbo tržne raziskave smo si postavili naslednje hipoteze o pomenu davčnih utaj in vzrokih za utajo davkov na Celjskem:

#### **H1: Podjetjem je 20 % davčna stopnja za vse izdelke in storitve previsoka.**

Predvidevali smo, da je 20 % davčna stopnja za vse izdelke in storitve za podjetja previsoka. Ta hipoteza se je potrdila, saj kar 70 % anketiranih podjetij meni, da je davčna stopnja previsoka.

#### **H2: Večina podjetij bi iskala načine za zmanjšanje davčnih obveznosti v primeru višje (25 %) stopnje DDV-ja.**

Predvidevali smo, da bi večina podjetij iskala načine za zmanjšanje davčnih obveznosti v primeru višje davčne stopnje. Na podlagi ankete smo ugotovili, da bi 92,5 % anketiranih podjetij iskalo načine za zmanjšanje davčne obveznosti, v primeru višje stopnje DDV-ja.

#### **H3: Podjetja bi v primeru previsoke davčne stopnje prenesla poslovna sredstva v državo z nižjo davčno stopnjo.**

Hipotezo lahko zavrnamo, saj 57,5 % anketiranih podjetij svojih poslovnih sredstev ne bi preneslo v državo z nižjo davčno stopnjo.

#### **H4: Večina podjetij meni, da je bil v preteklosti slab davčni nadzor osnovni vzrok za utajo davkov.**

Predvidevali smo, da je osnovni vzrok za utajo davkov slab davčni nadzor. Hipotezo lahko potrdimo, saj rezultati raziskave kažejo, da kar 45 % anketiranih podjetij vidi vzrok utaje davkov v slabem davčnem nadzoru. Čeprav večina (70 %) anketiranih podjetij meni, da imamo previsoko davčno stopnjo, vzroka za utajo davkov ne vidijo le v tem (22,5 %), ampak v slabem davčnem nadzoru (45 %), nizki davčni morali (20 %) in v prenizkih kazni (12,5 %).

#### **H5: Za večino podjetij predstavlja glavni vzrok pojava dela na črno izogibanje plačevanju davkov.**

Hipotezo lahko sprejmemo, saj za 50 % anketiranih podjetij predstavlja glavni vzrok dela na črno izogibanje plačevanju davkov, vendar jih kar 45 % anketiranih vidi vzrok v hitrem zaslužku in 5 % v visoki davčni stopnji.

#### **H6: Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo se je poostril davčni nadzor.**

Predvidevali smo, da se je davčni nadzor po vstopu Slovenije v Evropsko unijo poostril. Hipotezo lahko sprejmemo, saj kar 60 % anketiranih meni, da se je davčni nadzor poostril odkar smo polnopravni člani Evropske unije.

**H7: Davčne utaje se po letu 1996 oziroma po obnovitvi davčne zakonodaje niso zmanjšale.**

Zaradi obnovitve davčnega sistema smo predvidevali, da so se davčne utaje po letu 1996 niso zmanjšale. Hipotezo lahko sprejmemo, saj smo na podlagi ankete ugotovili, da 65 % anketiranih podjetij meni, da se davčne utaje po obnovitvi davčne zakonodaje niso zmanjšale.

**H8: Podjetja občasno posredujejo nepopolne podatke davčnemu uradu zaradi svoje nevednosti.**

77,5 % anketiranih nikoli ne posreduje napačnih podatkov davčnemu organu zaradi svoje nevednosti. Hipotezo lahko zavrnamo, saj le 22,5 % anketiranih podjetij občasno posreduje nepopolne podatke.

**H9: Za večino podjetij bi se z ustanovitvijo specializiranega davčnega sodišča zmanjšali sodni zaostanki pritožb davčnih zavezancev.**

Hipotezo lahko delno sprejmemo, saj kar 50 % anketiranih podjetij meni, da bi se z ustanovitvijo specializiranega davčnega sodišča mogoče zmanjšali sodni zaostanki pritožb davčnih zavezancev, medtem ko se 32,5 % anketiranih popolnoma strinja z ustanovitvijo specializiranega davčnega sodišča.

**H10: Predvidevamo, da je največ dela na črno v času prejemanja nadomestila za brezposelne.**

Hipotezo lahko sprejmemo, saj kar 42 % anketiranih podjetij meni, da je največ dela na črno v času prejemanja nadomestil za brezposelne.

#### 4 SKLEPNE MISLI

Znano je, da plačevanje davkov ni priljubljeno, zato davčni zavezanci iščejo različne možnosti zmanjševanja davčnih obveznosti. Seveda se pri tem pojavlja davčni upor, ki se veča z rastjo obdavčitve prejemkov in premoženja. Davčni zavezanci se ne izmikajo plačevanju davkov le zaradi visokih stopenj, temveč tudi zaradi nepravilnosti, ki se dogajajo v davčnem sistemu.

Država se vsako leto srečuje s problemom, kako napolniti državni proračun. Pomembno je, da ima država dobro zastavljen davčni sistem. Ugotovili smo, da imamo v Sloveniji dobro organizirane organe za odkrivanje davčnih utaj (Davčni urad Republike Slovenije, Carinska uprava Republike Slovenije in Organ za notranje zadeve).

S 1. julijem 1999 je pri nas stopil v veljavo nov davek, ki je zamenjal star »prometni davek«. Imenuje se davek na dodano vrednost (v nadaljevanju DDV), kateri predstavlja relativno stabilen vir financiranja državnega proračuna. Menimo, da podjetja zaradi uspešnosti davčnih utaj pri drugih podjetjih sama poskusijo utajiti davke. Zaradi poostrelega nadzora po davčni reformi oziroma po letu 1996 in po vstopu Slovenije v Evropsko unijo se davčne utaje zmanjšujejo. Kot del davčnega nadzora poznamo inšpekcijo, katera po svojih načelih in s svojimi metodami nadzira utajo davkov, vendar neučinkovito, kot je razvidno iz raziskave.

Ugotovili smo, da podjetja na Celjskem vidijo glavni vzrok pri utaji davkov v slabem davčnem nadzoru, čeprav so enotnega mnenja glede previsokih davčnih stopenj, kar pa ni glavni vzrok utaje davkov. V primeru višje davčne stopnje bi podjetja iskala načine za zmanjšanje davčnih obveznosti s tem, da bi uporabila olajševalne okoliščine. V primeru previsoke davčne stopnje svojih poslovnih sredstev ne bi prenesla v drugo državo.

Spoznali smo, da podjetjem na Celjskem predstavlja glavni vzrok pojava dela na črno, izogibanje plačevanju davkov. Kot najpogostejšo pojavnost obliko dela na črno so podjetja za primer navedla čas prejemanja nadomestil za brezposelnost. Prav tako smo spoznali, da se davčne utaje po letu 1996 oziroma po obnovitvi davčne zakonodaje niso zmanjšale.



## SEZNAM LITERATURE:

1. Bratina, Borut, in Dušan Jovanovič. 2000. *Podjetniško in davčno pravo*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
2. Bohinc, Rado, Borut Bratina, in Hilda Marija Pivka. 1998. *Temelji obveznostnega prava. Gospodarsko pravo I*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Berdnik, Mojca. 1998. Davčna utaja in ravnanje države. *Gospodarski vestnik* 14: 80 – 81.
4. Babusek-Medic, Metka. 1998. Vrag je še bolj črn... *Gospodarski vestnik* 35: 23.
5. Čok, Mitja. 2001. *Javne finance v Sloveniji*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
6. Čokelc, Stanko. 1998. *Zbornik referatov*. 30. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji, I.Turk. Portorož: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
7. *Denar* 5: 11 – 15. 2003a. Davčna inšpekcija.
8. *Denar* 5: 5 – 11. 2003b. Kaj nas čaka ob vstopu v EU.
9. *Denar* 6: 10 – 13. 2003c. Davčna inšpekcija 2.del.
10. Glogovšek, Jože. 1993. *Javne finance*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
11. Hleb, Danica, in Peter Rozman. 1998. Utajevanje davkov. *Naše gospodarstvo* 3: 369 – 383. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta in Društvo ekonomistov Maribor.
12. Horavat, Tina. 2001. Vijak pa neusmiljeno vrta in vrta. *Revija Ona* 44: 17 – 18.
13. Institut za javne finance. 2003. *Financijska teorija i praksa*.
14. Krnc, Gorazd. 1997a. Utajevanje davkov. *Denar* 9: 14 – 17.
15. Krnc, Gorazd. 1997b. Utajevanje davkov v Sloveniji. *Denar* 10: 12 – 14.
16. Krnc, Gorazd. 1997c. Preprečevanje davčnega utajevanja v Sloveniji. *Denar* 15: 16 – 19.
17. Pernek, F., B. Škof, A. Kobal, in U. Rožič. 1999. *Finančno pravo in javne finance – posebni del*. Maribor: Pravna fakulteta.
18. Pernek, Franc. 2001. *Finančno pravo in javne finance*. Maribor: Pravna fakulteta.
19. Slovar slovenskega knjižnega jezika. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 1997. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

## SEZNAM VIROV:

1. <http://www.gov.si/mf/sloov/predmf1.html>
2. <http://www.sigov.si/mf/slov/predstavitev/organiz.htm>
3. [www.durs.si](http://www.durs.si)
4. <http://carina.gov.si/slov/lokacije/splosno.htm>
5. Pravilnik o notranji organizaciji DURS – Davčna uprava Republike Slovenije. 1996. *Prikaz organizacijske strukture DURS*. Interno gradivo Ministrstva za finance.
6. Zakon o davčnem postopku (Ur.l. RS št. 18/96)
7. Zakon o davčni službi (Ur.l. RS št. 18/96)
8. Zakon o davku na dodano vrednost (Ur. l. RS št. 25/2005)
9. Zakon o carinski službi (Ur.l. RS št. 56/99)
10. Zakon o kazenskem postopku (Ur.l. RS št. 63/94)
11. Žibert, Franc. 1993. *Teorija javnih financ*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

## **PRILOGE**

## Seznam tabel

### TABELE

#### 1. Kateri vrsti gospodarske družbe pripadate?

|          | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|----------|-------------------------|---------------|
| d. o. o. | 24                      | 60 %          |
| d. n. o. | 0                       | 0 %           |
| d. d.    | 13                      | 32,5 %        |
| s. p.    | 3                       | 7,5 %         |
| skupaj   | 40                      | 100 %         |

#### 2. S katero gospodarsko dejavnostjo se ukvarjate?

##### a) Vrste gospodarskih dejavnosti:

|                                | število<br>anketirancev | skupaj v<br>% |
|--------------------------------|-------------------------|---------------|
| trgovina                       | 9                       | 22,5 %        |
| gostinstvo                     | 1                       | 2,5 %         |
| turizem                        | 1                       | 2,5 %         |
| gradbeništvo                   | 4                       | 10 %          |
| avtoprevoznitvo                | 2                       | 5 %           |
| montaža strojnih<br>inštalacij | 3                       | 7,5 %         |
| drugo                          | 20                      | 50 %          |
| skupaj                         | 40                      | 100 %         |

##### b) Rezultati anketirancev, kateri so pri drugem vprašanju navedli drugo gospodarsko dejavnost

|                                       | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|---------------------------------------|-------------------------|---------------|
| zavarovanje                           | 1                       | 2,5%          |
| proizvodnja                           | 2                       | 5%            |
| varovanje                             | 1                       | 2,5%          |
| kemijska predelava                    | 1                       | 2,5%          |
| špedicija, skladiščenje,<br>logistika | 1                       | 2,5%          |
| organizacijske storitve               | 2                       | 5%            |
| komunala                              | 2                       | 5%            |
| kovinstvo                             | 1                       | 2,5%          |
| tiskarstvo                            | 1                       | 2,5%          |
| bančne storitve                       | 2                       | 5%            |
| zlatarstvo                            | 2                       | 5%            |
| neopredeljeno                         | 4                       | 10%           |
| SKUPAJ                                | 20                      | 50%           |

**3. Menite, da je 20 % davčna stopnja za vse izdelke in storitve previsoka?**

|        | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|--------|-------------------------|---------------|
| DA     | 28                      | 70 %          |
| NE     | 12                      | 30 %          |
| skupaj | 40                      | 100 %         |

**4. Če bi v Sloveniji imeli višjo davčno stopnjo DDV-ja npr. 25 %, menite, da bi davkoplačevalci iskali načine za zmanjšanje davčne obveznosti?**

|        | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|--------|-------------------------|---------------|
| DA     | 37                      | 92,5 %        |
| NE     | 3                       | 7,5 %         |
| skupaj | 40                      | 100 %         |

**5. Bi v primeru previsoke davčne stopnje, prenesli poslovna sredstva v drugo državo, katera ima nižjo davčno stopnjo?**

|        | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|--------|-------------------------|---------------|
| DA     | 17                      | 42,5 %        |
| NE     | 23                      | 57,5 %        |
| skupaj | 40                      | 100 %         |

**6. Kateri so bili v preteklosti, po Vašem mnenju, osnovni vzroki za davčno utajo?**

|                          | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|--------------------------|-------------------------|---------------|
| previsoke davčne stopnje | 9                       | 22,5 %        |
| slab davčni nadzor       | 18                      | 45 %          |
| nizka davčna morala      | 8                       | 20 %          |
| prenizke kazni           | 5                       | 12,5 %        |
| skupaj                   | 40                      | 100 %         |

**7. Ali menite, da se je poostril davčni nadzor po vstopu Slovenije v Evropsko Unijo?**

|        | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|--------|-------------------------|---------------|
| DA     | 24                      | 60 %          |
| NE     | 16                      | 40 %          |
| skupaj | 40                      | 100 %         |

**8. Menite, da so se zmanjšale davčne utaje po letu 1996 oz. po obnovitvi davčne zakonodaje?**

|        | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|--------|-------------------------|---------------|
| DA     | 14                      | 35 %          |
| NE     | 26                      | 65 %          |
| skupaj | 40                      | 100 %         |

**9. Ste seznanjeni z zakonsko dopustnim izogibanjem plačevanja davkov (uporaba olajševalnih okoliščin)?**

|        | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|--------|-------------------------|---------------|
| DA     | 35                      | 87,5 %        |
| NE     | 5                       | 12,5 %        |
| skupaj | 40                      | 100 %         |

**10. Redno izvajate dovoljene poizkuse za zmanjšanje davčne obveznosti?**

|        | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|--------|-------------------------|---------------|
| DA     | 22                      | 55 %          |
| NE     | 18                      | 45 %          |
| Skupaj | 40                      | 100 %         |

**11. Ali se zgodi pogosto, da davčnemu organu posredujete nepopolne podatke, zaradi svoje nevednosti?**

|         | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|---------|-------------------------|---------------|
| pogosto | 0                       | 0 %           |
| občasno | 9                       | 22,5 %        |
| nikoli  | 31                      | 77,5 %        |
| skupaj  | 40                      | 100 %         |

**12. Ali menite, da Vam delo na črno zmanjšuje dobiček?**

|        | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|--------|-------------------------|---------------|
| DA     | 28                      | 70 %          |
| NE     | 12                      | 30 %          |
| skupaj | 40                      | 100 %         |

**13. V katerih spodaj navedenih primerih, je po Vašem mnenju, največ dela na črno?**

|   | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|---|-------------------------|---------------|
| delo v času bolniške  | 6                       | 8,7 %         |
| delo v času<br>prejemanja<br>podpore za<br>brezposelnost                                  | 29                      | 42 %          |
| pridelovanje in<br>prodaja<br>lastnega sadja,<br>zelenjave in drugih<br>pridelkov na domu | 1                       | 1,5 %         |
| prijava domače<br>dejavnosti v<br>manjšem<br>obsegu                                       | 3                       | 4,4 %         |
| utaja najemnine   | 7                       | 10,1 %        |
| neprijavljeno delo<br>na<br>domu  | 9                       | 13 %          |
| delo in popravila v<br>lastni režiji  | 14                      | 20,3 %        |
| skupaj  | 69                      | 100 %         |

**14. Kateri so po Vašem mnenju glavni vzroki pojava dela na črno?**

|                                    | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|------------------------------------|-------------------------|---------------|
| hiter zaslužek                     | 18                      | 45 %          |
| izogibanje<br>plačevanja<br>davkov | 20                      | 50 %          |
| visoka davčna<br>stopnja           | 2                       | 5 %           |
| skupaj                             | 40                      | 100 %         |

**15. Menite, da davčni urad upošteva pritožbe davčnih zavezancev pri uveljavitvi njihovih pravic?**

|        | Število<br>anketirancev | Skupaj v<br>% |
|--------|-------------------------|---------------|
| DA     | 13                      | 32,5 %        |
| NE     | 27                      | 67,5 %        |
| skupaj | 40                      | 100 %         |

**16. Menite, da bi z ustanovitvijo specializiranega davčnega sodišča zmanjšali sodne zaostanke pritožb davčnih zavezancev?**

|        | Število anketirancev | Skupaj v % |
|--------|----------------------|------------|
| DA     | 13                   | 32,5 %     |
| NE     | 3                    | 7,5 %      |
| mogoče | 20                   | 50 %       |
| ne vem | 4                    | 10 %       |
| skupaj | 40                   | 100 %      |

**17. Kako visoka je stopnja brezposelnih v Celju?**

|              | Število anketirancev | Skupaj v % |
|--------------|----------------------|------------|
| od 1% do 5%  | 1                    | 2,5 %      |
| od 5% do 10% | 3                    | 7,5 %      |
| nad 10%      | 36                   | 90 %       |
| skupaj       | 40                   | 100 %      |

**18. Menite, da država daje premalo finančnih spodbud za novozaposlene?**

|        | Število anketirancev | Skupaj v % |
|--------|----------------------|------------|
| DA     | 29                   | 72,5 %     |
| NE     | 5                    | 12,5 %     |
| ne vem | 6                    | 15 %       |
| skupaj | 40                   | 100 %      |



## Anketni list

### ANKETA

za potrebe raziskovalne naloge POMEN DAVČNIH UTAJ IN VZROKI ZA UTAJO  
DAVKOV NA CELJSKEM

Raziskovalci: Petra Kerk, Zoran Gavrić in Tomi Videc

Smo dijaki Poslovno-komercialne šole Celje in ker brez Vašega sodelovanja ne moremo pridobiti potrebnih podatkov, Vas prosimo, da izpolnite anketo. **Anketa je anonimna.**

1. Kateri vrsti gospodarske družbe pripadate?

- |                                   |                                |
|-----------------------------------|--------------------------------|
| <input type="checkbox"/> d. o. o. | <input type="checkbox"/> d. d. |
| <input type="checkbox"/> d. n. o. | <input type="checkbox"/> s. p. |

2. S katero gospodarsko dejavnostjo se ukvarjate?

- |                                       |  |
|---------------------------------------|--|
| <input type="checkbox"/> trgovina     | <input type="checkbox"/> avtoprevoznništvo           |
| <input type="checkbox"/> gostinstvo   | <input type="checkbox"/> montaža strojnih inštalacij |
| <input type="checkbox"/> turizem      | <input type="checkbox"/> drugo _____                 |
| <input type="checkbox"/> gradbeništvo |  |

3. Menite, da je 20 % davčna stopnja za vse izdelke in storitve previsoka?

- |                             |                             |
|-----------------------------|-----------------------------|
| <input type="checkbox"/> DA | <input type="checkbox"/> NE |
|-----------------------------|-----------------------------|

4. Če bi v Sloveniji imeli višjo davčno stopnjo DDV-ja npr. 25 %, menite, da bi davkoplačevalci iskali načine za zmanjšanje davčne obveznosti?

- |                             |                             |
|-----------------------------|-----------------------------|
| <input type="checkbox"/> DA | <input type="checkbox"/> NE |
|-----------------------------|-----------------------------|

5. Bi v primeru previsoke davčne stopnje, prenesli poslovna sredstva v drugo državo, katera ima nižjo davčno stopnjo?

- |                             |                             |
|-----------------------------|-----------------------------|
| <input type="checkbox"/> DA | <input type="checkbox"/> NE |
|-----------------------------|-----------------------------|

6. Kateri so bili v preteklosti, po Vašem mnenju, osnovni vzroki za davčno utajo?

- |   |  |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> previsoke davčne stopnje | <input type="checkbox"/> nizka davčna morala |
| <input type="checkbox"/> slab davčni nadzor       | <input type="checkbox"/> prenizke kazni      |

7. Menite, da se je poostril davčni nadzor po vstopu Slovenije v Evropsko Unijo?

- |                             |                             |
|-----------------------------|-----------------------------|
| <input type="checkbox"/> DA | <input type="checkbox"/> NE |
|-----------------------------|-----------------------------|

8. Menite, da so se zmanjšale davčne utaje po letu 1996 oz. po obnovitvi davčne zakonodaje?

- DA  NE

9. Ste seznanjeni z zakonsko dopustnim izogibanjem plačevanja davkov (uporaba olajševalnih okoliščin)?

- DA  NE

10. Redno izvajate dovoljene poizkuse za zmanjšanje davčne obveznosti?

- DA  NE

11. Se pogosto zgodi, da davčnemu organu posredujete nepopolne podatke, zaradi svoje nevednosti?

- pogosto  občasno  nikoli

12. Menite, da Vam delo na črno zmanjšuje dobiček?

- DA  NE

13. V katerih spodaj navedenih primerih je po Vašem mnenju največ dela na črno (možnih je več odgovorov)?

- delo v času bolniške
- delo v času prejemanja podpore za brezposelne
- pridelovanje in prodaja lastnega sadja, zelenjave in drugih pridelkov na domu
- prijava domače dejavnosti v manjšem obsegu
- utaja najemnine
- neprijavljeno delo na domu
- delo in popravila v lastni režiji

14. Kateri so, po Vašem mnenju, glavni vzroki pojava dela na črno?

- hiter zaslužek
- visoka davčna stopnja
- izogibanje plačevanja davkov

15. Menite, da davčni urad upošteva pritožbe davčnih zavezancev pri uveljavitvi njihovih pravic?

- DA  NE

16. Menite, da bi z ustanovitvijo specializiranega davčnega sodišča zmanjšali sodne zaostanke pritožb davčnih zavezancev?

- DA  NE  mogoče  ne vem

17. Kako visoka je stopnja brezposelnih v Celju?

- od 1 % do 5 %
- od 5 % do 10 %
- nad 10 %

18. Menite, da država daje premalo finančnih spodbud za novozaposlene delavce?

- DA
- NE
- ne vem

**Hvala za sodelovanje.**

**POSLOVNO-KOMERCIALNA ŠOLA  
CELJE  
POKLICNA IN STROKOVNA ŠOLA  
Kosovelova 4**

3000 CELJE

**Številka: 66**

**Datum: 5. 1. 2005**

**Prošnja za izpolnitev ankete**

Spoštovani!

Smo dijaki 2. d (PTI) Poslovno-komercialne šole Celje in delamo raziskovalno nalogo pod mentorstvom gospe Eve Pipan. Raziskujemo pomen davčnih utaj in vzroke za utajo davkov na Celjskem.

Pri naši raziskovalni nalogi potrebujemo predvsem mnenje direktorja podjetja, zato Vas vljudno prosimo, če bi nam pomagali in rešili anketni vprašalnik.

Prosimo Vas, če lahko rešeno anketo pošljete do 14. januarja 2005 na naslov: Poslovno-komercialna šola Celje, Kosovelova ulica 4, 3000 Celje (tel.: 03/548-29-30, int. 101). Za dodatne informacije lahko pokličete našo mentorico na telefonsko številko: 041/844-130).

Zahvaljujemo se Vam za sodelovanje in Vas vljudno pozdravljamo.

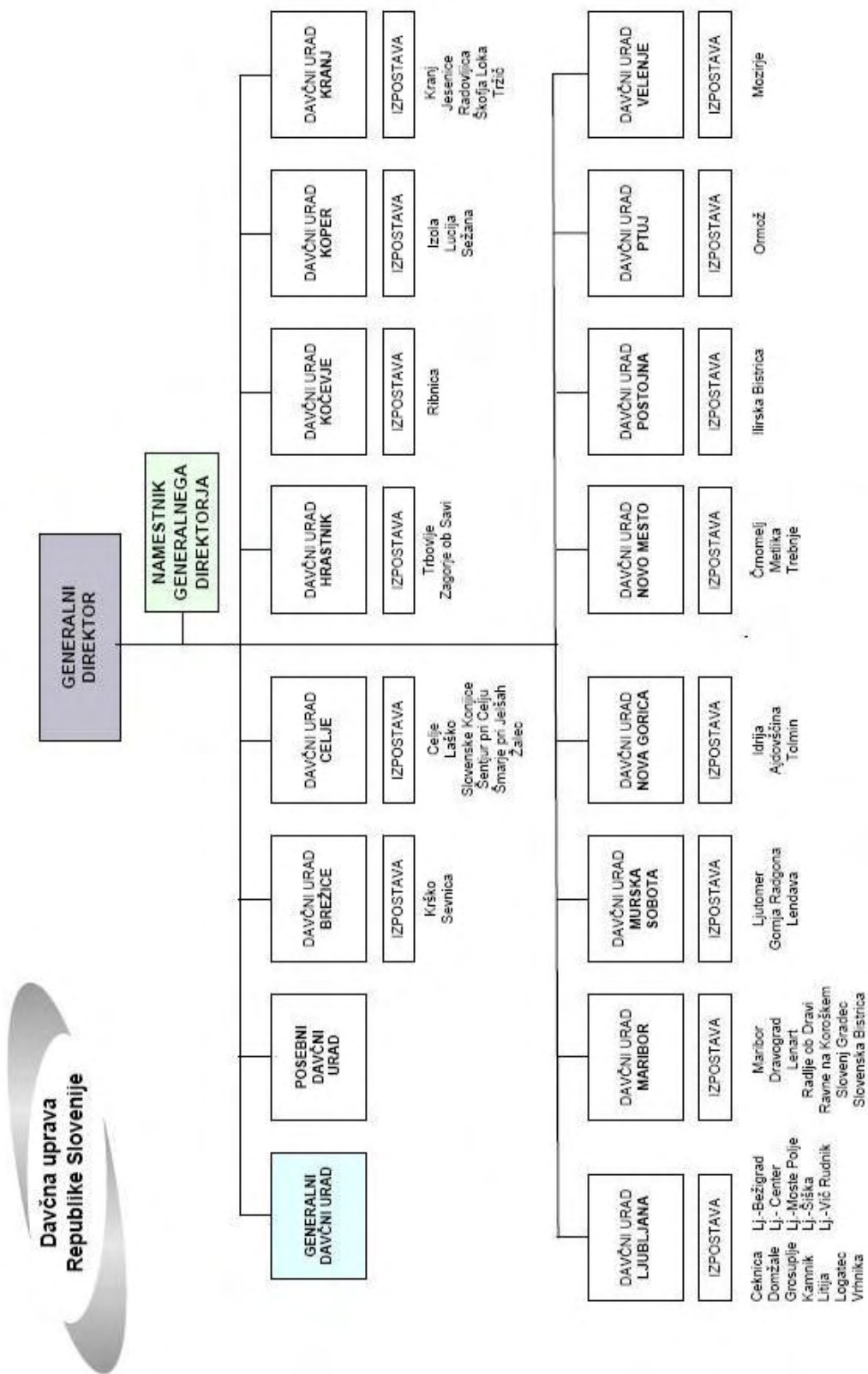
Dijaki:

- Petra Kerk
- Zoran Gavrić
- Tomi Videc

Mentorica:

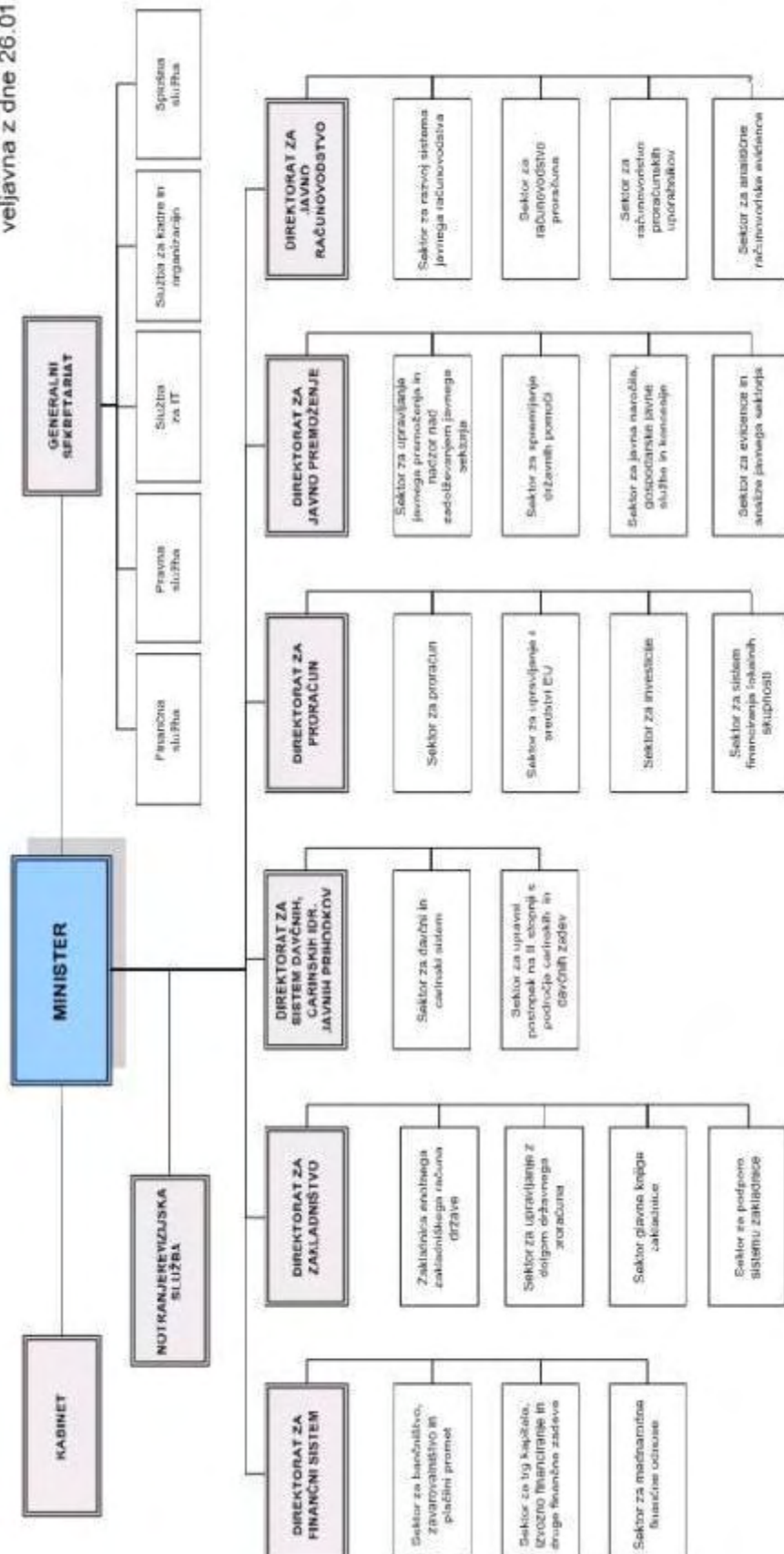
Eva Pipan, dipl. ekon.

# Organigram Durs-a



# Shema ministrstva za finance

Organizacijska shema MF  
veljavna z dne 26.01.2005



# Organigram carinske službe RS

